Får varje generation högre inkomster än sina föräldrar? – Frågor och svar om absolut inkomströrlighet i Sverige

Markus Jäntti[€]

Jesper Roine[¥]

20 maj, 2021

Sammanfattning

Denna rapport ger en översikt av vilka slutsatser som kan dras kring frågor om så kallad intergenerationell absolut inkomströrlighet i Sverige, alltså frågor om i vilken mån varje ny generation får det (ekonomiskt) bättre än den föregående. Genom att koppla barns och föräldrars inkomster (definierat på olika sätt) studerar vi 5-års kohorter av personer födda mellan 1948-1977 och relaterar deras inkomster runt 40 års ålder till de inkomster deras föräldrar hade vid samma ålder. Vi finner att andelen barn med högre (real) inkomst än sina föräldrar varierar mellan runt 30 och 90 procent beroende på kohort, inkomstbegrepp och typ av föräldrar-barn koppling. Överlag är trenden över kohorter relativt konstant eller ökande (alltså att fler har högre inkomst än sina föräldrar). Tidstrenden för rang är dock antingen relativt konstant eller minskande (att färre når en högre rang än sina föräldrar). Resultaten för döttrar respektive söner visar att en högre andel av sönerna når högre nivåer av förvärvsinkomster jämfört med sina föräldrar, men skillnaderna mellan söner och döttrar har minskat över tid. För hushållsinkomster är dock utfallen mellan söner och döttrar (inte oväntat) väldigt lika. Runt 80-90 procent av både söner och döttrar når högre disponibla inkomster på hushållsnivå jämfört med deras föräldrar. Resultaten för utlandsfödda föräldrar såväl som för utlandsfödda barn är relativt lika de svenskfödda både i trender och nivåer. Vidare studerar vi också anonyma och icke-anonyma ”tillväxtincidenskurvor” för att illustrera hur förändringarna skiljer sig åt över inkomstfördelningen. Dessa visar att procentuellt sett är inkomstökningarna oftast högre i den lägre delen av fördelningen, men i absoluta tal är den högre längre upp i fördelningen (för s.k. ”anonyma” kurvor). Men när vi också tar hänsyn till barnens startpunkt (alltså vilken percentil ens föräldrar befann sig i, s.k. ”icke-anonyma” kurvor) så är medianutfallet i barngenerationen högre ju lägre ner man startat i fördelningen. Överlag understryker dessa resultat vikten av att vara precis med hur man definierar föräldra-barn relationerna och hur man mäter utfall då resultaten är mycket beroende av detta. Slutligen diskuterar vi också de många utmaningar man ställs inför om man utifrån dessa resultat önskar dra slutsatser om vad som hänt med individers välfärd över tid.

[€] SOFI, Stockholms universitet, markus.jantti@sofi.su.se.

[¥] SITE and Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan i Stockholms, nejr@hhs.se.

1. Får varje ny generation det ”bättre” än den förra?

Hur ska vi avgöra om samhället blir ”bättre” över tid? Eller som frågan ibland formulerats: ”Har barn fått det bättre ställt än sina föräldrar när de vuxit upp?”. Det finns förstås flera sätt att tänka på frågor som dessa men det är knappast en överdrift att säga att ekonomisk tillväxt innehar en särställning när det kommer till att mäta ökat välstånd i samhället över tid.[1] Det finns goda skäl till det. Trots alla sina brister tycks ökningar av BNP/capita, speciellt sett över långa tidsperioder, fånga många viktiga aspekter av förbättringar i genomsnittlig välfärd i samhället. Om man ställer ekonomisk utveckling mot olika mått på utbildning, hälsa, och egenrapporterad nöjdhet med livet, så tycks genomsnittliga förbättringar i alla dessa avseenden vara tydligt positivt korrelerade med genomsnittlig inkomst per person.

Men som alla genomsnitt så döljer förstås den här typen av jämförelser viktig information om *fördelningen* av den ekonomiska utvecklingen. Det är till exempel fullt möjligt att genomsnittet går upp kraftigt men att det drivs av att några få i befolkningen fått det väldigt mycket bättre, medan det stora flertalet stått still, eller till och med fått det sämre. Hur ska man se på ökningar i genomsnittet om de bara drivs av att de som har det bäst ställt får det ännu bättre?

Insikten att fördelningen av den ekonomiska tillväxten också spelar roll, i kombination med ökade inkomstskillnader i flertalet västländer ökat sedan 1980-talet, har de senaste årtiondena resulterat i ett allt större intresse för att inte bara se till den genomsnittliga utvecklingen utan också till förändringar i fördelning. Speciellt i USA har många studier visat att åtminstone vissa jämförelser ger vid hand att stora grupper i samhället inte alls fått det bättre i reala inkomsttermer under de senaste 50 åren trots fortsatt ekonomisk tillväxt.[2] I Sverige har också den ökade ojämlikheten diskuterats flitigt men då ofta med tillägget att inkomstskillnaderna förvisso har ökat men att alla grupper i samhället faktiskt fått ökade inkomster. Inte sällan åtföljs sådana konstateranden av frågan: ”Vad är det för fel om några får det mycket bättre, så länge alla får det åtminstone lite bättre?” Vi ska återkomma till den typen av frågor men det korta svaret är att man inte kan bortse ifrån det faktum att de flesta människor utvärderar sin välfärd både utifrån sin absoluta *och* sin relativa position. Det är således inte självklart att ”mer” åt alla kan översättas till ”bättre” för alla.

Parallellt med diskussioner om hur genomsnittliga inkomsthöjningar ska bedömas när inkomstskillnaderna samtidigt ökar, har många istället velat fokusera på allas ”lika möjligheter att lyckas”. Det här är

[1] Självklart bör man i utvärderingar av det slaget fundera både kring kausalitet i sambanden men också kring det långsiktigt hållbara i utvecklingen. Varje generation ska idealt sett få det bättre än föregående, *utan att negativt påverka den möjligheten för framtida generationer*, för att vi ska kunna tala om ett ”allt bättre samhälle”. Formuleringar av det slaget är centrala för dagens debatt om så kallad ”hållbar utveckling”. Vi kommer dock att fokusera på den betydligt smalare frågan hur individers *inkomster* utvecklas över tid och mellan generationer.

[2] Den utvecklingen gäller inte bara USA utan finns i olika utsträckning i flera OECD länder (se till exempel OECDs publikation ”Under Pressure: The Squeezed Middle Class”, OECD (2019).

förstås också ett helt frågekomplex med en rad möjliga infallsvinklar men även här finns inom nationalekonomi ett dominerande sätt att studera och försöka mäta skillnader i möjligheter, nämligen genom att på olika sätt försöka svara på frågan: ”Hur stor del av en persons inkomst kan förklaras av dennes familjebakgrund?”. [3] Inom nationalekonomisk forskning kan man urskilja olika ansatser (se Björklund och Jäntti, 2020) men den vanligaste är att studera sambandet mellan föräldrars inkomster och deras barns inkomster (i praktiken ofta begränsat till fäders inkomster i relation till söners inkomster). Genom att relatera föräldrars (livs)inkomst till deras barns (livs)inkomst kan man skatta ett samband som säger något om hur mycket av barnens inkomstutfall som (i genomsnitt) kan förklaras av föräldrarnas inkomster.[4] Eller för att vara mer precis, man skattar vad som brukar kallas en intergenerationell inkomstelasticitet som ger en statistisk bild av hur mycket en procentuell förändring av en förälders inkomst kan förväntas påverka barnets inkomst. Konkret betyder det att om man gör tankeexperimentet att jämföra två personers inkomster, där den ene har en förälder med 10 procent högre inkomst än den andre, så kan den personen (i genomsnitt) förväntas ha elasticiteten gånger 10 procent högre inkomst. Om elasticiteten är noll ger således inte föräldrainkomsten någon information om barnets inkomst i relation till andra, medan om den i stället är ett, så är barnets inkomstsituation, i statistisk bemärkelse, förutbestämd av dess familjebakgrund.

Denna typ av studier fokuserar på vad som ibland kallas *relativ* rörlighet. Liksom i fallet där man studerar förändringar i inkomstfördelningen så säger inte elasticiteten i sig något om nivåförändringar mellan generationer. Det är fullt möjligt att allas inkomst i en generation ökar jämfört med den föregåendes, samtidigt som allas relativa position bestäms helt av familjebakgrunden. Men det är också möjligt att elasticiteten mellan generationer är noll samtidigt som alla fått lägre inkomster jämfört med den föregående generationen. Inget av dessa extrema fall är förstås särskilt troligt men de illustrerar problemet med att koppla förändringar i relativ rörlighet till utsagor om i vilken mån ”en generation fått det bättre än den föregående”.

Ett alternativ till att studera relativ rörlighet mellan generationer är att fråga sig följande: ”Om man jämför den ekonomiska välfärden för alla i en föräldrageneration med hur deras barn har det i motsvarande fas i livet (eller idealt sett över hela livet), har då barnen fått det bättre ställt än sina föräldrar?”. Denna typ av fråga handlar om vad som ibland kallas *absolut rörlighet* och besvaras vanligen med något i stil med: ”x procent av alla barn i en generation har det, i vuxen ålder, ekonomiskt bättre ställt än vad deras föräldrar hade det i motsvarande fas av livet”. I möjligaste mån vill man förstås också svara

[3] Problemkomplexet ”allas lika möjligheter” är stort och saknar tydlig definition och avgränsning. Inom rättviseteori (theories of justice) finns en stor litteratur om relationen mellan förutsättningar och rättvisa (Rawls, Nozick, Dworkin, Sen, etc.) och vad exakt som ska utjämnas för att alla ska sägas ha ”lika möjligheter”. Delar av denna överlappar med vad man inom nationalekonomisk forskning försökt mäta (Roemer, 1998, och för Sverige Björklund, Jäntti, och Roemer, 2012). I relation till hela denna litteratur är förstås frågan ”Hur stor del av en persons inkomst kan förklaras av dennes familjebakgrund?” en delmängd av allt man kan tänkas inkludera.

[4] Vi skriver (livs)inkomst då målsättningen är att jämföra respektive generations utfall, inte bara ett godtyckligt år, utan över en period som ger en bra bild över något mer långsiktigt. Helst hela livet. Att mäta hela livets inkomster är dock i praktiken mycket svårt och dessutom skulle jämförelser bara kunna göras med oacceptabelt lång eftersläpning. Det vanliga är därför att mäta inkomster under en kortare period mitt i livet som kan antas vara en så bra proxy som möjligt för ”livsinkomster”.

på om andelen barn för vilka detta gäller verkar öka eller minska över tid. Man kan också vilja fråga sig om detta gäller i lika utsträckning för alla barn över inkomstfördelningen.

Sammantaget kan man alltså säga att frågan om samhällets ekonomiska utveckling handlar om, 1) ett samhälles genomsnittliga ekonomiska nivå (BNP/capita), 2) i vilken mån genomsnittet per person växer över tid (ekonomisk tillväxt), 3) hur detta genomsnitt är fördelat i befolkningen (vad har hänt med fördelningen över tid), men också, 4) olika aspekter av rörlighet inom dessa fördelningar, både i form av mått på vilken roll ens familjebakgrund har för *var i fördelningen* en person hamnar (olika mått på *intergenerationell* mobilitet) och *vilken nivå* varje person uppnår relativt sin bakgrund eller någon annan referensnivå.[5]

Figur 1 nedan illustrerar dessa olika utfall där 1) och 2) har det gemensamt att de handlar om genomsnittet, dess nivå och dess utveckling, medan 3) och 4) handlar om fördelningen av dessa. I 3) är det fördelningen av utfall (mellan individer eller hushåll) vid en tidpunkt (till exempel ett visst år) som studeras medan 4) handlar om att på olika sätt försöka fånga rörlighet i fördelningen mellan två tidpunkter.

	Genomsnitt	Fördelning
Statisk bild	Inkomst per person (BNP/capita)	Inkomstfördelning
Förändring över tid	Ekonomisk tillväxt	Mobilitet/rörlighet (jämförelse fördelningar vid olika tidpunkter)

Figur 1: Dimensioner av ”ekonomisk utveckling” och dess fördelning.

Den här rapporten kommer alltså fokusera på en delmängd av den fjärde av dessa punkter; vad vi kan säga om *absolut intergenerationell inkomstmobilitet* i Sverige.[6] Rapporten har två huvudsyften: 1) att reda ut hur det förhåller sig med andelen barn som når högre inkomster än sina föräldrar i Sverige och 2) att förklara vad vi egentligen menar när vi säger oss jämföra barns inkomster med föräldrars, och vad betyder det för vår intuition om vad som är att betrakta som att barn får det bättre än sina föräldrar. Det ska visa sig dels att beroende på vad man menar med ”barn”, ”föräldrar” och ”inkomster” så kan bilden se ganska annorlunda ut, dels att kopplingen mellan resultaten och utsagor om vad som är en önskvärd utveckling inte självklart fångas endast av inkomstjämförelsen mellan barn och föräldrar.

[5] Studiet av *inkomst mobilitet* uttrycker detta på lite olika sätt: jämför till exempel Fields och Ok (1999, p557): “…*mobility studies take time paths of income distributions as the primitives of the analysis, and in this sense, are of multivariate nature*”, och Jäntti och Jenkins (2015): ”*Consider [.] observations on income for N individuals for two periods. In the first the income distribution is x, in the second the distribution is y; there is a bivariate joint density f(x, y). Overall mobility for the population can be thought of as the transformation linking marginal distribution x with marginal distribution y”*.

[6] Vi väljer att benämna de olika resultaten *relativ* respektive *absolut* rörlighet för att beteckningarna är vanliga och (oftast) korrekta i relation till de specifika frågor som diskuteras. De är dock inte heltäckande eller ens alltid tydliga. Ett alternativ skulle vara att skilja på ”positionsförändringar” och ”individuell inkomsttillväxt”; se Jäntti och Jenkins (2015) för en utförlig diskussion.

1.1. Absolut rörlighet och välfärd

Analogt med förändringar där alla får inkomstökningar mellan två perioder, är det frestande att vilja dra normativa slutsatser av resultat som visar att en större andel av en generation har fått det ekonomiskt bättre än sina föräldrar (”hur skulle det *inte* kunna vara bättre om fler har mer än sina föräldrar?”). Men precis som i fallet där inkomster över tid jämförs finns det anledning att precisera förutsättningarna för den typen av slutsatser. Till att börja med förutsätter det att inkomstmåttet vi använder fångar det som ger individen ”nytta” eller ”välfärd”. Vi måste också vara säkra på att detta mått är jämförbart över tid och att andra värdeskapande saker som kompletterar inkomsterna vi mäter inte förändrats över tid. Detta är en problematik som går långt bortom att kontrollera för inflation (även om det förstås är viktigt). Dessutom kan man inte utesluta att förändringen inte bara beror på i vilken mån absolutbeloppen mellan två generationer ökat eller minskat, utan även hur mycket inkomsten ökat (eller minskat) för andra i ens omgivning, eller relativt någon annan referensnivå.

Det vi i slutändan vill studera är (till exempel) om andelen föräldra-barn par för vilka barnens ”välfärd” är större än föräldrarnas har ökat eller minskat över tid. Man bör notera att man redan genom att ställa frågan så här antar att barnens och föräldrarnas välfärd går att separera. Bara det är ett ganska stort antagande då de flesta nog, åtminstone vid närmare eftertanke, skulle se det som att barnens välfärd ingår i föräldrarnas välfärd, och vice versa, med lite olika påverkan på respektive generations egna konsumtion i olika faser av livet. Men om vi fokuserar på det mer hanterliga tankeexperimentet att jämföra respektive generations ”konsumtionsnytta” under en period i vuxenlivet, vilken kan sägas representera denna nytta över en generations liv, så vill vi alltså jämföra $u(c_f)$ med $u(c_b)$, där $u(c)$ är nyttan av konsumtion, c, och f och b är föräldra- respektive barnutfallen. Även denna mer hanterliga formulering har alltså åtminstone tre sammanflätade utmaningar: 1) det utfallsmått (inkomstmått) som vi använder ska vara en bra proxy för den välfärd vi vill jämföra och det ska vara jämförbart mellan generationer, 2) andra saker som genererar välfärd (som inte fångas av vårt inkomstmått) ska inte variera mellan par eller över tid 3) den individuella välfärdsnivån ska inte påverkas av andras nivåer (vare sig föräldrarnas eller andras) alternativt så måste vi veta hur den påverkas så att vi kan ta med det i analysen. Vi ska återkomma till dessa frågor men det är bra att redan från början ha utmaningen kring att dra välfärdsslutsatser klar för sig.

1.2. Varför denna studie?

Även om distinktionen mellan absolut och relativ rörlighet hela tiden funnits i litteraturen, om än uttryckt på lite olika sätt, (se översikterna av Fields och Ok, 1999, och Jäntti och Jenkins, 2015) så har intresset för absolut rörlighet ökat de senaste åren till följd av ny forskning baserad på amerikanska

data som fått mycket uppmärksamhet i media. Som del av ett större forskningsprojekt har den amerikanske ekonomen Raj Chetty med medförfattare i ett antal artiklar studerat graden av ”absolut inkomströrlighet”- andelen av barn som tjänar mer än deras föräldrar. De finner att graden av absolut inkomstmobilitet har fallit från runt 90% för barn födda 1940 till 50% för barn födda på 1980-talet.[7] Rubrikerna kring detta var att en viktig komponent av den ”amerikanska drömmen”, att få det ”bättre än sina föräldrar”, inte längre gällde det stora flertalet och att trenden var minskande.

De senaste åren har ett antal efterföljande studier gjorts med fokus på absolut intergenerationell inkomströrlighet för att svara på liknande frågor i andra länder. Till exempel jämför Manduca m. fl. (2020) trender i absolut inkomströrlighet mellan ett antal europeiska länder, inklusive Sverige, med utvecklingen i Kanada och USA. Liss m. fl. (2019) studerar andelen av de födda 1970-1980 i Sverige som uppnår högre inkomster än sina föräldrar.

Dessa resultat, i kombination med att Finanspolitiska rådet i sin rapport 2019 tog upp ett antal frågeställningar kring inkomströrlighet mellan generationer, har resulterat i denna rapport, där vi alltså ska fördjupa analysen av den absoluta inkomströrligheten och dess utveckling i Sverige.

Vi har tre övergripande målsättningar: 1) att med hjälp av svenska registerdata studera hur stor den absoluta mobiliteten har varit, 2) att ta fram resultat för olika inkomstbegrepp och olika barn-föräldra-relationer och också illustrera hur stor skillnad valet av inkomstmått och exakt familjekoppling kan göra för hur stor den absoluta mobiliteten varit, och, 3) att försöka precisera under vilka antaganden man kan dra slutsatser av dessa resultat för att svara på frågor om i vilken mån ”barnen har fått det bättre än sina föräldrar”.

I de kommande avsnitten kommer vi först att relatera begreppet *absolut inkomströrlighet* till andra mått på *inkomströrlighet* (eller *mobilitet*; vi använder genomgående dessa begrepp synonymt) för att sedan precisera vad det är som studeras och relateras mellan generationer. Det kan tyckas rättframt att koppla inkomster i en generation till motsvarande inkomster i en annan, men vid närmare eftertanke kan man konstatera att det finns många olika inkomstbegrepp man kan använda (arbetsinkomst, sammanlagd inkomst, disponibel inkomst, individuellt eller på hushållsnivå) och också att varje hushåll i en generation har en rad olika möjliga kopplingar till föregående generation (fäders inkomst, mödrars inkomst, båda föräldrarnas inkomst tillsammans, svärföräldrars inkomst, etc.). Man kan också tänka sig att betrakta individer som enskilda enheter var för sig eller, alternativt, utgå ifrån hushållets nivå som det avgörande för vad som ska jämföras mellan generationer.

För varje möjlig koppling och varje möjligt inkomstmått kan man få fram ett kvantitativt resultat uttryckt i reala kronor och ören, men steget ifrån detta till en tolkning i termer av välfärd mellan generationer innehåller ytterligare ett antal steg. Vi kommer därför dels redovisa de kvantitativa resultaten

[7] Chetty m fl (2014) och Chetty m fl (2017).

för en rad olika alternativ, dels diskutera vad som krävs för att dra slutsatser i termer av välfärdsförändringar.

Rapportens upplägg är följande. I avsnitt 2 kommer vi ge en översiktlig bild av utvecklingen av inkomstskillnader i Sverige, beskriva olika rörlighetsbegrepp och deras inbördes relationer, samt redogöra för tidigare studier samt några huvudresultat avseende intergenerationell rörlighet. I avsnitt 3 presenteras sedan våra data, vilka familjekopplingar och inkomstbegrepp som används i studien. I avsnitt 4 redovisas våra huvudresultat för ett antal olika specifikationer av inkomster och familjerelationer. Vi kommer både redovisa hur stor andel av varje barngeneration som har högre inkomstnivå jämfört med sin föräldrageneration, hur detta varierar över inkomstfördelningen och också hur mycket större barngenerationens inkomster är jämfört med föräldragenerationens i olika delar av fördelningen. I avsnitt 5 diskuteras sedan steget mellan dessa resultat och utsagor om välfärd, inte i syfte att slå fast några normativa slutsatser, utan snarare för att understryka svårigheterna med att dra tydliga slutsatser om välfärdsförändringar av de resultat vi redovisat. Avsnitt 6 sammanfattar rapportens huvudresultat.

2. Relationen mellan inkomstfördelning och olika typer av inkomströrlighet och några empiriska resultat kring detta

De senaste decennierna har inkomstspridningen i Sverige ökat.[8] Detta faktum har dokumenterats i såväl forskningsstudier som i ett antal rapporter, nu på sistone i till exempel, Jämlikhetskommissionens rapport (SOU 2020:46), Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65), Finanspolitiska rådets rapport 2018, och återkommande i Regeringens fördelningspolitiska redogörelser som årligen publiceras i samband med den ekonomiska vårpropositionen.

I mycket grova drag kan man säga att inkomstskillnaderna i Sverige gradvis blev mindre under hela 1900-talets första sju decennier. Runt 1980-talet bröts denna trend och sedan 1990-talet har inkomstskillnaderna istället ökat. En liknande trend finns i många västländer sedan 1980-talet.[9] Uppgången i Sverige sedan runt 1980 har varit större än i de flesta andra OECD-länder, men den har å andra sidan skett med en betydligt jämnare fördelning som utgångspunkt. I nivåtermer har Sverige gått från att,

[8] Det finns naturligtvis ett stort antal sätt att mäta detta på där olika spridningsmått, och olika analysenheter, inkomstenheter och inkomstmått svarar mot olika frågeställningar. Det vanligaste i välfärdsanalys är att betrakta individen som analysenhet men att betrakta hushållet som inkomstenheten, och typiskt sett ser man till inkomster efter skatt och transfereringar. Man vill alltså svara på frågan ”hur stor är individens inkomst?”, men man vill i detta ta i beaktande att man inom ett hushåll delar på både inkomster och utgifter. Man summerar därför hushållets alla disponibla inkomster och delar sedan dessa mellan hushållets individer enligt en skala som tar hänsyn till hushållets sammansättning och ”skalfördelar”. För andra frågeställningar, som arbetsmarknadsutfall eller jämställdhetsfrågor kan det dock vara bättre att fokusera på (de vuxna) individerna var för sig, och ibland på utfall före skatt och transfereringar.

[9] Utvecklingen har dokumenterats av internationella organisationer, speciellt det senaste decenniet, se till exempel OECD (2011) och IMF publikationen av Dabla-Norris et al., (2015).

tillsammans med de andra nordiska länderna, ha en exceptionellt jämn inkomstfördelning runt 1980 till att vara mer i nivå med resten av Europa.[10]

Den ökande inkomstspridningen sedan 1980-talet – som typiskt sett mäts som fördelningen av inkomster i befolkningen ett visst år – har väckt frågor kring i vilken mån bilden av utvecklingen påverkas av att även beakta *inkomströrlighet.* Tanken är enkel och i grunden helt riktig; en statisk bild av inkomstfördelningen i ett givet tvärsnitt fångar förstås inte det faktum att personer över tid rör sig i termer av inkomster. Det finns dock många typer av ”rörlighet” man kan tänkas vilja ta hänsyn till.

Till att börja med kan man konstatera att inkomster alltid refererar till en viss tidsperiod. Man kan ange löner per timme eller månad, inkomster per år, eller över längre tidsperioder. Inkomstfördelning mäts typiskt sett över *en* sådan period, oftast ett år. Om en person (eller ett hushåll) över tid rör sig i inkomstnivå eller i inkomstfördelningen benämner man detta *intragenerationell* mobilitet. I relation till de observerade ökningarna av inkomstspridning kan detta vara av betydelse om man till exempel tror att ökningen, så att säga, vägs upp av en ökad volatilitet i årsinkomster. Om personer, enkelt uttryckt, turas om att befinna sig på olika platser i fördelningen så speglar inte en ökad inkomstspridning i tvärsnittsdata nödvändigtvis en ökad spridning sett över en längre tidsperiod. Denna observation har resulterat i att många poängterat att man helst vill jämföra förändringar i personers ”livsinkomster”. Björklund (1993) är ett tidigt exempel på en sådan studie på svenska data. Det korta svaret på frågan om i vilken mån uppgången i inkomstspridning försvinner om vi istället mäter inkomster över längre tidsperioder är ”nej”. Det är sant att individer och hushåll rör sig i fördelningen över tid, och att förändringar i fördelningen således inte fångar en spridning för samma personer. Men det har alltid varit fallet och tar inte bort trenden mot ökade inkomstskillnader över tid som de senaste årtiondena syns i många länder (se till exempel Burkhauser och Couch, 2009 för en översikt).

Det faktum att individers inkomster förändras över livet har också resulterat i frågeställningar om vilka problem man möter om man vill uppskatta en persons livsinkomster genom att mäta inkomsterna under en mer begränsad period. Böhlmark och Lindquist (2006), med utgångspunkt i Haider och Solon (2006), visar baserat på svenska data att problemen med att använda årsinkomster som proxy för livsinkomster minimeras om man använder årsinkomster runt 40 års ålder.[11]

Figur 2 nedan illustrerar utvecklingen av inkomstskillnader i Sverige med hjälp av vårt datamaterial för perioden 1968-2018, både för befolkningen i ålder 31-68 och för snittet runt 40 års ålder.[12] Ginikoefficienten är framräknad för tre olika definitioner av ”inkomst” som också kommer vara i fokus i

[10] Roine och Waldenström (2015) sammanfattar vad vi vet om inkomstskillnadernas utveckling i internationellt jämförande perspektiv.

[11] Det finns skäl att framhålla att detta resultat gäller för individuella faktorinkomster och för män. Bland kvinnor var det inte möjligt att finna en entydig ålder som minskar problemen. Vidare så studerar inte Böhlmark och Lindquist (2006), eller någon annan för den delen vare sig individens, eller hushållets, disponibla inkomster, så exakt vad som gäller för dessa kan vi inte säkert säga. Samtidigt finns inget som tyder på att någon annan ålder skulle vara bättre för kvinnor eller andra inkomster. Av det skälet använder vi åren kring 40 års ålder genomgående.

[12] Valet av detta något ovanliga åldersspann förklaras av att våra data tillåter studiet av just dessa åldersgrupper över hela den period vi studerar.

denna rapport: förvärvsinkomster, individuell disponibel inkomst, (individuell) disponibel inkomst på hushållsnivå. Som synes överensstämmer inte Gini för ett treårsgenomsnitt runt 40 års ålder med Gini för den vuxna befolkningen, vilket också till del förklaras av att kohortstorlek kan spela roll, livscykelmönster i inkomster kan förändras, etc.

Trenderna är välbekanta och helt i linje med vad många tidigare analyser visat. För alla inkomsttyperna minskar spridningen under 1970-talet, planar ut under 1980-talet, för att sedan öka (med lite olika mönster beroende på inkomstdefinition och period under de senaste decennierna).[13]

[13] Den branta nedgången från höga nivåer för de individuella inkomsterna under 1970-talets början beror delvis på att det i början av perioden fanns många personer med inga eller mycket låga inkomster. Många av dem levde i hushåll vilket gör utvecklingen för disponibla inkomster på hushållsnivå betydligt mindre dramatisk. Till viss del påverkas också inkomsterna i botten av fördelningen av att vissa inkomster från socialförsäkringssystemet (som a-kassa och sjukpenning) inte togs upp i deklarationerna före 1974. Se Appendix A för detaljer.

Figur 2: Ginikoefficienten i Sverige 1969-2017 för alla vuxna (ålder 31-68, årliga inkomster) jämfört med genomsnittsinkomst (genomsnitt över 3-år) runt 40 års ålder, för förvärvsinkomst, individuell disponibel inkomst, och disponibel inkomst (på hushållsnivå).

Figur 3 illustrerar utvecklingen av absoluta inkomstnivåer – det som kommer vara i fokus i vår senare analys – för de tre olika definitionerna av inkomst vid tre olika punkter i fördelningen, P10, P50, och P90. Respektive linje visar alltså, i kronor (i 2018 års penningvärde), utvecklingen av medelinkomsten, medianinkomsten, inkomsten vid percentil 10 (nedersta tiondelen), och vid percentil 90 (översta tiondelen) över perioden 1968-2018. I figuren längst till vänster kan man till exempel utläsa att den

genomsnittliga disponibla inkomsten på hushållsnivå, för en individ runt 40 årsålder, under perioden har vuxit från ungefär 100 000 kronor runt 1969, till dryga 300 000 kronor 2018. För en 40 åring med låg inkomst, runt den tionde percentilen, har ökningen varit från runt 70 000 kronor till ungefär 140 000 kronor, medan den med hög inkomst, runt percentil 90, ökat från knappa 200 000 till 480 000 kronor i disponibel inkomst (på hushållsnivå).

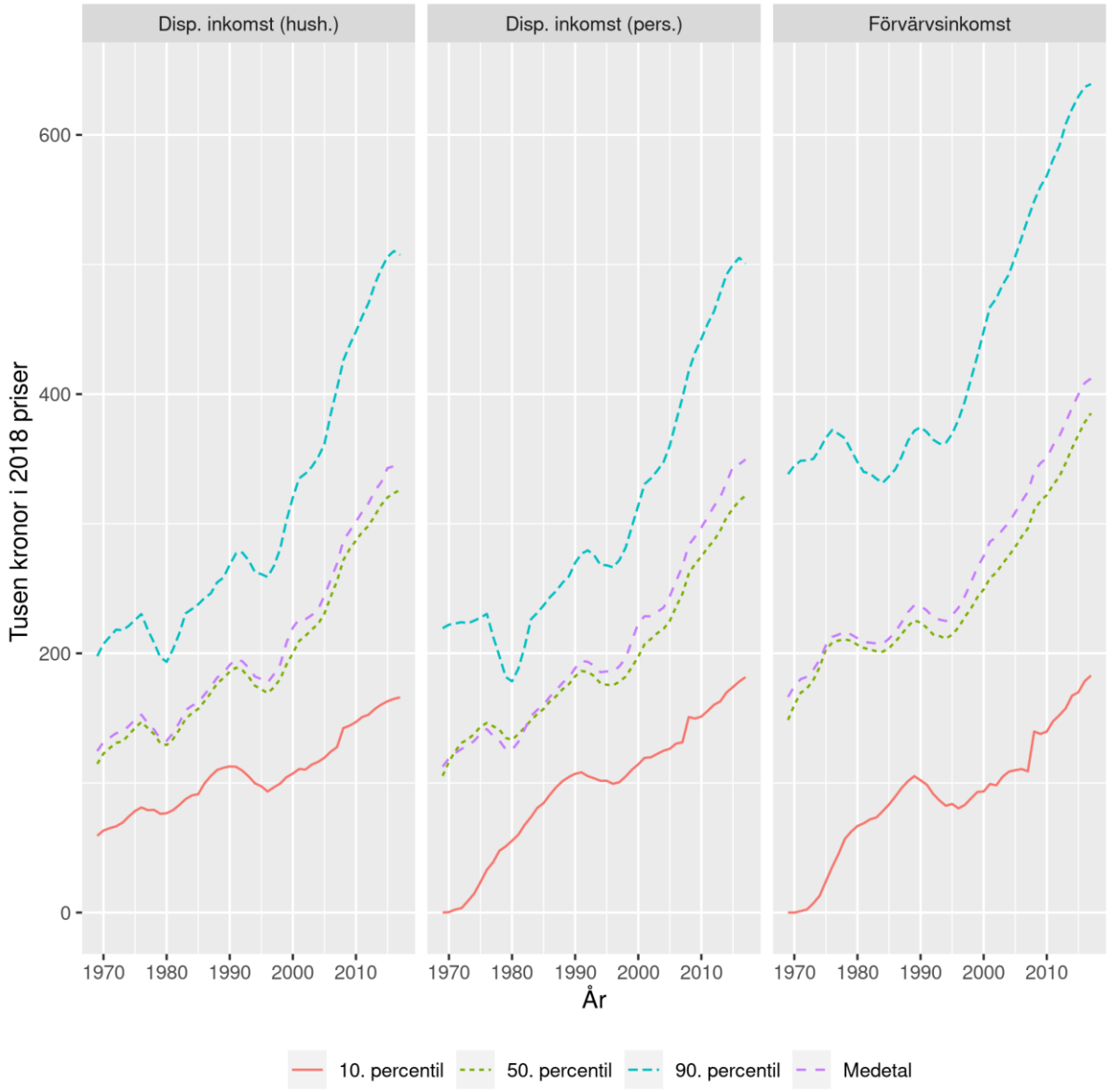

Figur 3. Utvecklingen av absoluta inkomstnivåer i nedre delen, mitten, och övre delen av fördelningen av disponibel inkomst (på hushållsnivå), individuell disponibel inkomst, och förvärvsinkomst, genomsnitt runt 40 års ålder.

Hur man ska tänka kring, och bäst hantera, det faktum att människors inkomster förändras över deras vuxna liv – den *intragenerationella* rörligheten – är något annat än den *intergenerationella* mobiliteten som istället syftar på rörelse mellan generationer. Här gäller inte frågeställningarna hur personer rör sig i inkomstfördelningen under sin livstid, utan hur barn rör sig i förhållande till sina föräldrar.

Men även här finns en diskussion kring relationen mellan den intergenerationella mobiliteten och de senaste årtiondenas ökade inkomstspridning. Om man tänker sig att man inte är så bekymrad av ökningen i sig men däremot tycker att det är viktigt att föräldrabakgrund inte spelar roll för barnens ekonomiska möjligheter när de växer upp så blir relationen mellan dem intressant. Ett numera välbekant resultat kring detta samband är den så kallade ”Great Gatsby-kurvan” som visar att sambandet mellan ett lands inkomstspridning och den intergenerationella inkomstelasticiteten (IGE). Figur 4 illustrerar en version av denna, baserad på en sammanställning av punktskattningar av IGE (från Corak 2016) och Gini-koefficienter (för disponibel inkomst på hushållsnivå tagna från Världsbankens sammanställning av inkomstojämlikhetsdata, *World Income Inequality Database*, WIID).

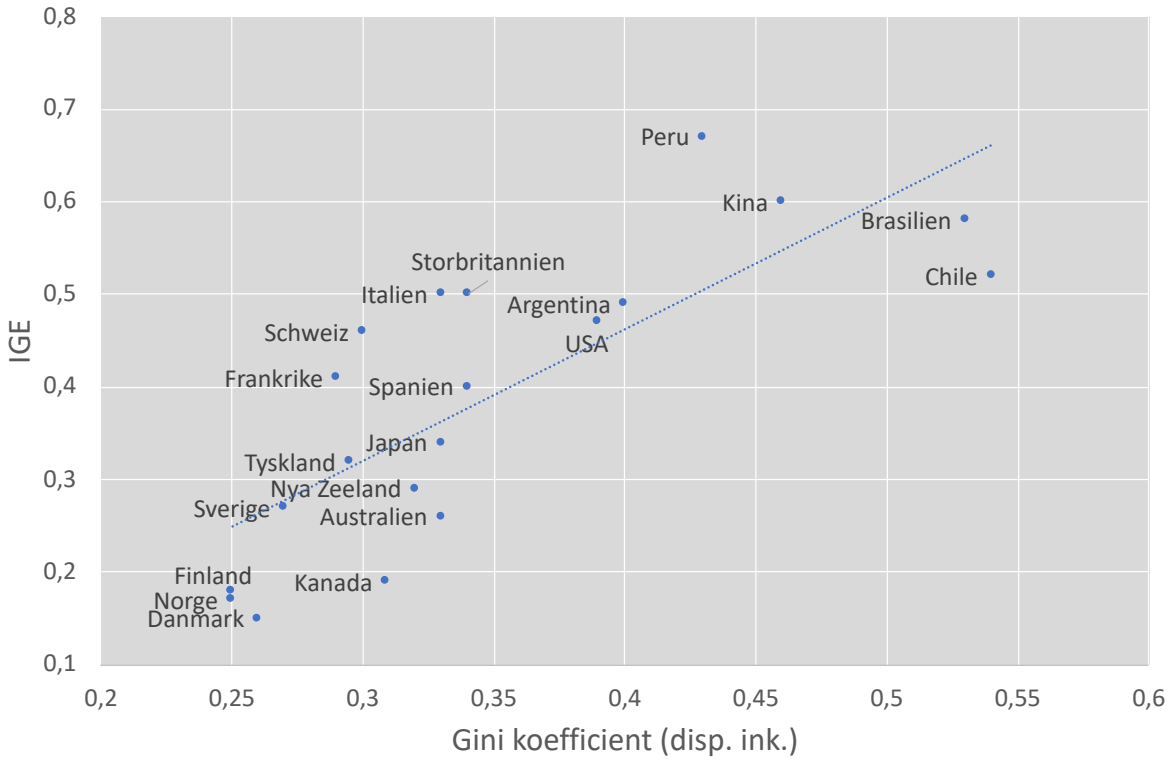

Figur 4: Korrelationen mellan intergenerationell elasticitet (IGE) och Gini-koefficienten (disponibel inkomst, senaste året) för ett antal länder.

Bilden visar att länder med mindre inkomstskillnader tenderar att uppvisa en lägre intergenerationell inkomstelasticitet. Mindre inkomstskillnader tycks alltså sammanfalla med större rörlighet mellan generationer. Sammabandet populariserades (och fick sitt namn) av Alan Kreuger i ett tal 2012 då Krueger var ordförande i Barack Obamas Council of Economic Advisors.[14]

Bilden kan sägas sammanfatta en relation som gradvis blivit tydligare, i takt med att fler och fler studier skattat intergenerationell mobilitet, och som kommit att ifrågasätta föreställningen att ”inkomstojämlikhet inte är ett problem så länge alla har samma möjligheter”. Tanken – även den en bärande idé i ”den amerikanska drömmen” – är att så länge inkomstskillnader kommer av skillnader i eget arbete och ansträngning så är utfallet, även om det är ojämnt, acceptabelt. Stora inkomstskillnader skulle således vara ett pris man måste betala för en dynamisk ekonomi där alla kan lyckas. Att det då visar sig att föräldrars inkomster i *högre* utsträckning predicerar barns inkomster i länder där inkomstskillnaderna är högre skapar förstås diskussion. En tidig indikation på att sambandet ser ut så är jämförelsen mellan Sverige och USA av Björklund och Jäntti (1997), och lite senare jämförelsen mellan nordiska länder och USA och Storbritannien (Jäntti m. fl., 2006). Björklund och Jäntti (2009) illustrerar också en version av den bild som senare blev känd som ”Gatsby-kurvan”.

Dessa studier, liksom det mesta av ekonomisk intergenerationell forskning, uttrycker rörligheten i relativa termer, i bemärkelsen att utfallen mäts i termer av till exempel ”hur många procent av barnets inkomst kan förklaras av föräldrarnas inkomst?”, eller ”hur många barn med låginkomstföräldrar når själva högre upp i fördelningen?”. Mått som dessa säger ingenting om inkomsternas *nivå* och har därför kritiserats för att de missar viktiga aspekter av utvecklingen och att de är problematiska när man gör landjämförelser. Till exempel har det poängterats att det krävs större förändringar (i absoluta tal) för att flytta sig långt i en fördelning med stora skillnader, och också att det mycket väl kan vara så att alla faktiskt får högre inkomster, trots att mobiliteten är låg, liksom att mobiliteten i relativa termer kan vara hög, trots att alla skulle få lägre inkomster.

I relation till de senaste decenniernas ökade inkomstklyftor *inom* många länder har denna poäng blivit viktig. Det har till exempel framhållits att, samtidigt som inkomstskillnaderna blivit större i många snabbt växande länder, som Indien och Kina, har andelen som lever i absolut inkomstfattigdom minskat.[15] Analogt har det understrukits att även om inkomstskillnaderna i Sverige ökat så har alla inkomstgrupper upplevt realinkomstökningar.

[14] En sammanfattning av historien om ”Gatsby-kurvans” namn och länkar till litteratur finns i ett blogginlägg av Miles Corak här: https://milescorak.com/2016/12/04/how-the-great-gatsby-curve-got-its-name/. Sambandet har illustrerats flera gånger tidigare, till exempel i översikten om intergenerationell mobilitet av Björklund och Jäntti (2009).
[15] Se till exempel Ravallion (2018) för en översikt.

2.1. Tidigare studier av absolut inkomströrlighet

I den amerikanska kontexten har det inte varit lika tydligt att alla inkomstgrupper upplevt en positiv realinkomstutveckling vilket väckt den mycket rimliga frågan: ”Hur ska man se på det samhällsekonomiska värdet av ekonomisk tillväxt om den sker på ett sätt där en stor del av befolkningen inte får del av den?” Länge antogs det, på goda empiriska grunder, att man inte behövde ställa den frågan. Under efterkrigstiden och fram till 1980-talet var den amerikanska tillväxten ganska jämnt fördelad mellan inkomstgrupper, men därefter har det sett annorlunda ut och i perioder har de lägsta grupperna inte sett någon tillväxt alls trots att BNP/capita fortsatt växa.[16] Detta har, som nämnts ovan, väckt frågan om i vilken mån den amerikanska drömmen lever ens i bemärkelsen att barn kan räkna med att få det bättre än sina föräldrar när de blir vuxna. I ett antal uppmärksammade artiklar av Raj Chetty med medförfattare har olika aspekter av problemet belysts, däribland andelen av en generation som når högre inkomstnivåer än sina föräldrar.

Deras analys kombinerar information om 1) inkomstfördelningen vid två ”tidpunkter”, en när föräldragenerationen är i en viss ålder, och en när barngenerationen är i motsvarande ålder, och 2) en rangkorrelation och/eller en transitionsmatris mellan de två generationerna.[17] För varje inkomstgrupp i föräldragenerationen finns en fördelning av utfall (i inkomsttermer) bland barnen. En illustration av rangkorrelationen är att plotta medianutfallet för respektive grupp av barn mot deras föräldrars inkomstrang. Den ger en bild av var i rankingen av inkomster (i barngenerationen) man kan förvänta sig att hitta en person med föräldrar med en viss rang i sin generations fördelning. En transitionsmatris ger en mer fullständig bild då den ger en fördelning av utfall baserat på föräldrarnas inkomstgrupp. Den kan läsas som vart i fördelningen barn med föräldrar i en viss inkomstgrupp hamnar. Eller omvänt, varifrån i föräldrafördelningen alla i en viss inkomstgrupp i barngenerationens fördelning kommer. Chetty m. fl. (2014) visar att rangkorrelationen och transitionssannolikheter är relativt konstanta för kohorter födda tidigt 1970-tal och senare. Baserat på detta antar de att denna stabilitet även gäller tidigare kohorter och använder sig av det antagandet för att räkna ut hur stor andel som når högre än sina föräldrar baserat på vad de vet om fördelningen bakåt i tiden och den genomsnittliga tillväxten.[18] Under antaganden om att man vet tillräckligt om transformationen mellan föräldra- och barnfördelningarna så räcker det med fördelningen i respektive generation för att man ska kunna säga hur många i barngenerationen som uppnår högre inkomster än sina föräldrar. Metoden har använts i flera studier och Manduca m. fl. (2020) bekräftar vad Chetty m. fl. (2017) finner i sin studie, nämligen att det är

[16] Exempel på detta ges i en presentation av Krueger (2012). Andra lång tidsserier med liknande budskap är till exempel de i Acemoglu och Autor (2011), och Autor (2015) som visar att låglönegrupper haft en mycket svag, i vissa fall till och med negativ reallöneutveckling. Frågan är dock fortsatt omdiskuterad då utvecklingen också hänger mycket på exakt hur man definierar ”inkomst”, vilket till exempel visas i Larrimore m fl. (2021).
[17] Att mäta inkomstfördelningen för respektive generation vid två tidpunkter låter sig förstås inte göras i bokstavlig mening. Generationer har inte skarpa gränser och föräldrar får barn vid olika tidpunkter i livet. Inkomstfördelningen kan således i praktien mätas över lite olika tidpunkter beroende på exakt hur man formulerar frågan. Vi återkommer till detta nedan.
[18] Chetty m fl (2017) visar också att även om antagandet inte håller så påverkas sannolikt inte deras resultat särskilt dramatiskt.

möjligt att få en relativt korrekt bild av absolut intergenerationell rörlighet – mätt som hur stor andel av en generation som når en högre absolut inkomstnivå än sina föräldrar – baserat på respektive generations inkomstfördelning och transitionsmatrisen för inkomst-rank mellan föräldrar och barn. Berman (2018) visar vilka antaganden som krävs för att kunna skatta absolut rörlighet utifrån data på bara inkomstfördelning och approximerar baserat på detta långsiktiga trender i absolut inkomströrlighet för ett antal länder.

De studier som gjorts, i vissa fall baserade på faktiskt länkade data, i andra fall baserade på information och antaganden om inkomstfördelning och transitionsmatriser, ger ett ganska brett spektrum av utfall. Chetty m. fl. (2017) rapporterar för USA att i kohorter födda från 1960-talet och framåt når mellan 50 och 60 procent högre än sina föräldrar (med en nedåtgående trend). Detta ska jämföras med mellan 80 och 90 procent för de födda på 1940-talet. Ostrovsky (2017) finner att för kanadensiska kohorter födda på 1960 och 1970-talen ligger andelen runt 60 procent (lite olika beroende på inkomstmått och ålder), Bönke m. fl. (2019) studerar tyska data och konstaterar att andelen barn med högre inkomst än sina föräldrar gått ner över tid. Bland barn födda 1962 uppnådde runt 90 procent högre inkomster än föräldrarna, men bland barn födda 1983 är siffran runt 70 procent. För Sveriges del finner Liss m. fl.(2019) baserat på data för kohorter födda 1970 till 1980 att den absoluta mobiliteten är något uppåtgående och ligger runt 70 procent (från lite under 70 procent för de födda 1970, till 77 procent för kohorten född 1980). Manduca m. fl. (2020) samlar ett stort antal forskare (14 personer) från olika länder och tar fram resultat för lite olika perioder, och med olika metoder beroende på datatillgång. I grundspecifikationen utgår de ifrån barngenerationens inkomst vid 30 års ålder (för barn födda 1960 till mitten av 1980-talet, med lite varierande täckning) och jämför med föräldrars inkomst när de var i samma ålder. Nivåerna för andelen barn med högre inkomst än föräldrarna vid 30 års ålder befinner sig mellan 50 och 80 procent. USA och Danmark uppvisar tydligt fallande andelar, från runt 70 till dryga 50 procent, en nivå där också Kanada befinner sig. Även Nederländerna och Storbritannien har något fallande andelar för senare kohorter, men på en betydligt högre nivå, från lite över 70 procent till strax under. Resultaten för Sverige, Norge och Finland uppvisar ingen fallande trend utan ligger relativt stabilt runt 70 procent för kohorter efter 1970 (något högre för Norge). Den svenska serien uppvisar en ganska tydlig nedgång för kohorter födda 1961-64, följt av en uppgång för kohorter födda 65-70. De födda 1961-64 är 30 år gamla under perioden 1991-1994, alltså under den svenska 90-talskrisen, vilket åtminstone till viss del kan förklara denna effekt.

3. Olika generationer, olika relationer, olika inkomstmått

Resultaten från tidigare studier reflekterar förstås faktiska skillnader men till viss del kan olika resultat också bero på att man definierar generationer, kopplingar och inkomstmått på olika sätt. Detta betyder att direkta jämförelser mellan serier är vanskliga. Även om den underliggande frågan kan tyckas

vara den samma: ”Hur stor andel av barnen uppnår som vuxna högre inkomster än sina föräldrar?”, så varierar svaret också beroende på vad man menar med ”barn”, ”föräldrar”, ”vuxna” och ”inkomster”. I detta avsnitt ska vi helt kort beskriva några olika alternativ och hur man kan resonera kring dessa.

För att kunna studera relationen mellan personer i olika generationer så måste man börja med att bestämma ett antal saker. För det första måste man bestämma sig för vilken relation personerna i respektive generation ska ha till varandra. Om vi utgår ifrån en vanlig ”kärnfamilj” så finns två föräldrar och ett eller flera barn och där barnens inkomster (som vuxna) ska relateras till föräldrarnas så kan vi tänka oss ett antal olika kombinationer. Vi kan skilja på döttrar och söner, vi kan behandla föräldrarnas inkomster separat eller gemensamt, vi kan skilja på specifika relationer mellan söner och fäder, söner och mödrar, söner och döttrar i relation till fäder, etc. Till detta kan förstås läggas andra familjekonstellationer med ytterligare möjliga relationer (styvföräldrar, halvsyskon, adoptivbarn, med mera). Om vi dessutom utgår ifrån barngenerationens familj (återigen med utgångspunkt i en traditionell kärnfamilj) så finns det två vuxna med olika föräldrar där man kan tänka sig att studera länken mellan, inte bara respektive person och deras respektive föräldrar, utan till exempel inkomsterna i ”barngenerationens” olika hushåll och de två skilda hushållen i ”föräldragenerationen”.

Det finns kort och gott många olika möjliga kopplingar mellan generationer som kan tänkas vara av intresse och vilken man väljer att fokusera på beror på vilken fråga man ställer. I denna rapport kommer vi att studera flera olika alternativ och visa att resultaten skiljer sig år beroende på vilka kopplingar man studerar.

För det andra måste man, oavsett vilken relation man väljer, också slå fast vilket inkomstmått man väljer att fokusera på. Vissa möjliga alternativ är direkt kopplade till vilken enhet man fokuserar på, hushållet eller individen. Man kan till exempel, vilket varit det vanliga i den intergenerationella inkomströrlighetslitteraturen, fokusera på söners individuella inkomst i relation till deras fäders dito. Men man skulle lika gärna kunna fokusera på samma relation, alltså far-son, men istället se till respektive generations disponibla inkomst, med hänsyn tagen till hushållets sammansättning. Kanske hade fadern en högre individuell inkomst än sonen, men samtidigt en deltids arbetande fru och flera barn, medan sonen har en partner som också jobbar heltid, med resultatet att sonen i termer arbetsinkomst mycket väl kan ha lägre inkomst än sin far samtidigt som dennes disponibla inkomster på hushållsnivå är högre jämfört med fadern. Etcetera. Även här kommer vi att studera flera olika inkomstbegrepp, och i likhet med överväganden kring vilken relation mellan generationer som studeras, avgörs också valet av inkomstbegrepp av vilken fråga man vill fokusera på.

3.1. Data, inkomstbegrepp och kopplingar mellan generationer i denna studie

Utgångspunkten i denna studie är att koppla föräldrars inkomst till deras barns inkomst, utvärderat under en tidsperiod som, för respektive generation, ger en god bild av deras livsinkomst. Detta betyder i

praktiken att vi måste 1) kunna koppla föräldrar till barn och 2) vi måste ha data på respektive generations inkomster under flera år när respektive generation är cirka 40 år gamla. Det är värt att notera att detta skiljer sig ifrån många andra studier som valt att jämföra inkomster vid (eller omkring) 30 års ålder. Det valet möjliggör att studera fler generationer men riskerar att introducera mätfel i uppskattningen av livsinkomst. I Sverige finns dock möjligheter att jämföra föräldra-barninkomster runt 40 för en ganska lång tidsperiod eftersom 1) individuella taxeringsuppgifter för alla som betalat skatt i Sverige finns med start 1968, och 2) alla medborgares familjerelationer finns registrerade.

Vidare måste vi bestämma oss för vilken koppling som ska göras mellan föräldrar och barn. Vi kommer i denna studie att, i ”barngenerationen”, presentera resultat både för barnen var för sig (söner/döttrar separat) och för barnen tillsammans (genomsnittet för alla syskons utfall), och på föräldrasidan, för båda föräldrarna tillsammans (snittet av föräldrarnas inkomst) och för fadern (och ibland också modern) separat. Anledningen till det senare är dels att huvuddelen av befintliga studier fokuserat på fäders inkomster i relation till barnens och i de flesta studier sönernas inkomst, dels att under den period då vi studerar föräldragenerationernas inkomst (1960-1980-tal) är en period då många kvinnor inte arbetade, många arbetade deltid (och vi observerar bara taxerade inkomster, inte arbetstider), och kvinnligt arbetskraftsdeltagande var i kraftig förändring, vilket tillsammans gör kopplingar mellan barn och mödrar svårtolkade.[19]

På inkomstsidan måste vi bestämma oss för vilket inkomstbegrepp vi vill studera. Vi kommer här att beakta tre huvudsakliga inkomstbegrepp: individuell förvärvsinkomst (individuella arbetsinkomster), individuell disponibel inkomst, samt disponibla inkomster på hushållsnivå.[20]

Frågan om i vilken mån man ska beakta inkomster på individuell nivå eller hushållsnivå är viktig och beror på vilka frågor man vill adressera. Inom inkomstfördelnings- och välfärdsanalys finns en konsensus kring att betrakta individen som *analysenheten* men hushållet som *inkomstenheten*. Det betyder att det i slutändan är *individer* som har inkomster (och upplever ”nytta” av dessa), *men* att storleken på dessa inkomster är beroende av vilken typ av hushåll man lever i, och förstås vilka inkomster andra i detta hushåll har. En enskild individ med en viss inkomst har mycket olika konsumtionsmöjligheter om personen lever själv, jämfört med om samma person ska försörja en familj, alternativt om personen har en partner som tjänar dubbelt så mycket som personen själv. Om fokus är på en persons konsumtionsmöjligheter bör man korrigera för hushållsomständigheterna. Om man däremot vill studera till exempel kopplingarna mellan en persons utbildning och dennes karriär och inkomstutfall på arbetsmarknaden så vill man typiskt sett inte blanda in personens familjeförhållanden.

På motsvarande sätt kan man föra olika resonemang kring vilka inkomstbegrepp som är relevanta beroende på frågeställning när man studerar intergenerationella kopplingar. Man kan fråga sig om en

[19] Det betyder inte att de är ointressanta, tvärtom. Många av de största skillnaderna mellan de föräldra-barn generationer som studeras här har att göra just med det ökade kvinnliga arbetskraftsdeltagandet.
[20] De exakta definitionerna för detta i statistiken förändras en del över tid och detaljerna finns i Appendix A1.

persons levnadsstandard som vuxen skiljer sig från den levnadsstandard man upplevde under sin uppväxt (har man ”fått det bättre” än sina föräldrar). Om detta är frågan kan man tänka sig att hushållets inkomster under uppväxten, alltså föräldrarnas gemensamma inkomster under denna period, jämförs med barnets hushållsinkomster under samma fas i livet. Men man kan också tänka sig att man vill studera i vilken mån barn ”ärver” sina föräldrars yrkesval eller karriärer. I det fallet vill man ha en direkt koppling mellan barn och föräldrar utan att blanda in barnets familjesituation som vuxen.

Om man nu bestämt sig för att man vill koppla inkomsterna för personer i två generationer, en föräldrageneration och en barngeneration, och dessutom att inkomsterna för båda idealt sett ska mätas någon gång i 40 års åldern, då inser man också snabbt att tidsperioderna under vilka man mäter inkomster kan bli olika beroende på om man utgår ifrån barnen eller föräldrarna. Det finns i princip två alternativ:

Utgå ifrån föräldrar vid ålder 40

Utgångspunkten för inkomsterna är att dessa observeras 1968 och 2018, samt att vi vill mäta genomsnittsinkomsterna under en treårsperiod runt 40 års ålder (mellan 39 och 41). Om vi utgår ifrån föräldrarna, och vill observera deras inkomst runt 40 års ålder, kan vi tidigast börja med de födda 1929 (de är 39 till 41 år mellan 1968-1970). Om vi antar att de får barn från 20 års ålder och uppåt så kommer barnen att vara födda 1949 eller senare. De första av dessa kommer vara 39 till 41 år gamla 1988-1990. Om ”föräldrargenerationen” får barn till de är 45 så kommer de sist födda i denna generation vara 39-41 år först 2013-2015.

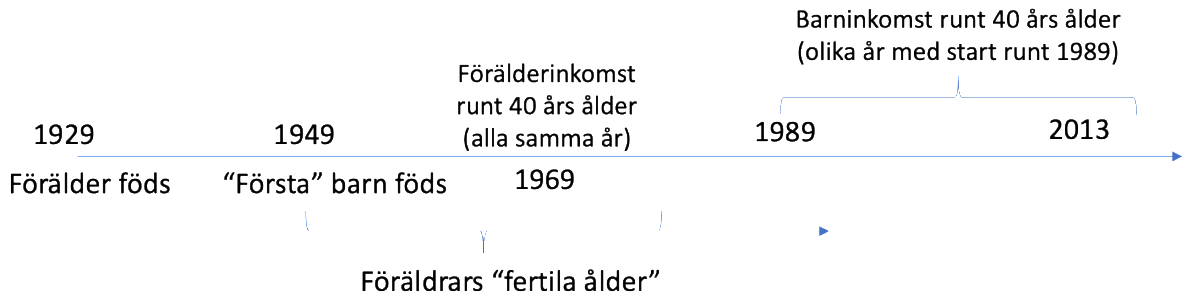

Figur 5: Koppling mellan generationer med utgångspunkt i när inkomster för föräldrarna vid 40 års ålder kan börja mätas.

I detta fall är ”slutåret” för föräldragenerationen obestämt och kan i princip sträckas in i framtiden ända till idag. Det betyder att vissa barn till de första föräldragenerationerna inte ens blivit 40 år gamla ännu. Detta gäller förstå bara ett litet fåtal. För de flesta sträcker sig perioden då de får barn inte så mycket längre än till runt 40 års åldern, vilket betyder att de flesta barn till föräldrar födda runt 1930 hunnit bli 40 runt 2010.

Utgå ifrån barn vid ålder 40

Alternativet är att utgå ifrån barnen. Om vi vill observera deras inkomster när de är runt 40 år med restriktionen att vi också måste observera deras föräldrars inkomster vid 40 års ålder, så kanske vi kan börja inkomståret 1999 (med de födda 1959). Om deras föräldrar var 30 (eller yngre) när de föddes kommer de vara runt 40 när inkomstdata börjar, alltså runt 1969 (eller senare), men om de var äldre, så kommer de vara runt 40 tidigare än 1968-1970 och kommer då inte vara med i våra data. Vill vi fånga äldre föräldrar måste vi alltså börja senare. I detta fall ligger den tänjbara delen av observationsfönstret istället bakåt i tiden. Några av barnen födda runt 1960 kommer ha föräldrar som är födda tidigare än 1929 (det år som möjliggör observation av inkomster runt 40 års ålder när inkomstdata finns från 1968; snittet 1968-1970 ger snittet runt 40 års ålder för den född 1929).

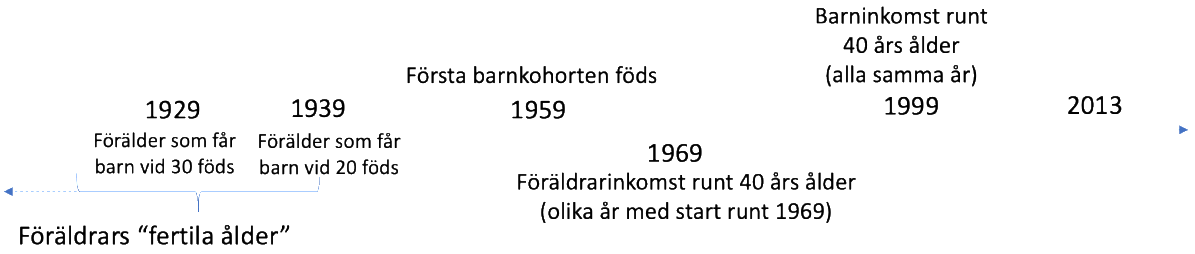

Figur 6: Koppling mellan generationer med utgångspunkt i barnens inkomster vid 40 års ålder.

Båda alternativen är möjliga och har lite olika mätfel men förutsatt att man inte tänjer gränserna i något av fallen alltför långt så fångar man huvuddelen av alla barn-föräldrapar.

4. Absolut intergenerationell mobilitet i Sverige för födda 1949-1977

Vår föredragna koppling mellan generationer är den första av de ovan nämnda. Utgångspunkten är som sagt att vi observerar inkomster med början 1968. Då är de som föddes 1929 39 år gamla och vi kan börja mäta deras tre-års genomsnitt runt fyrtio års ålder (åren 1968-1970). Några i den här generationen fick barn när de själva var runt 20, alltså i slutet av 1940 talet. Vi börjar därför följa barn födda år 1949 och definierar kohorter med fem års intervaller (1949-1952, 1953-57, 1958-62, etc.) fram till 1977. Det året är det sista födelseåret för vilket vi kan observera barngenerationens genomsnittliga inkomster runt 40 års ålder (åren 2016-2018 är åren då de födda 1977 är 39-41 år gamla). Notera att den första kohorten kommer ha idel unga föräldrar eftersom vi bara kan observera inkomster för föräldrar födda 1929 och senare.[21]

[21] Här kan man dock notera att kurvorna över åldersspecifika fruktsamhetstal för kvinnor födda 1925-1945 är historiskt sett förskjutna mot lägre åldrar. De flesta barnen föds i spannet mellan 20-25 och 25-30 och den historiskt lägsta snittåldern vid barnafödande är också för kohorterna 1925-1945 (se SCBs Demografiska rapport 2014:2 "Generationer genom livet – en demografisk beskrivning av födda under 1900-talet").

För varje föräldrar-barn par kan vi definiera olika inkomster i respektive generation. I vår grundspecifikation studerar vi tre olika inkomster; individuella förvärvsinkomster (CSFVI), individuella disponibla inkomster (CDISP), och de disponibla hushållsinkomsterna (CDISPH).[22] Individuella förvärvsinkomster är i princip en individs arbetsinkomster (före skatter och transfereringar, men inklusive inkomster från sociala försäkringar knutna till att arbeta, så som arbetslöshetsersättning, sjukpenning, etc.). I några fall kommer vi också att titta på faktorinkomster vilket i princip är förvärvsinkomsterna plus kapitalinkomster (före skatter och transfereringar). En individs disponibla inkomster är de sammanräknade inkomsterna (förvärvs- och kapitalinkomster) plus transfereringar minus skatter, alltså i princip det man har över för konsumtion på individuell nivå (enligt taxeringsuppgifterna). Slutligen är individens disponibla inkomster på hushållsnivå uträknade genom att ta ett hushålls sammanlagda disponibla inkomster. Dessa hushållsinkomster vill vi, som är kutym i inkomstfördelningsstudier, justera för strukturen och storleken på hushållet. I våra data observerar vi dock inte hushållets struktur. Vi sluter oss därför till att hushållet består av mer än en vuxen om hushållets disponibla inkomster är större än personens egna. Vidare justerar vi för det antal barn under 18 år som en person har (även om vi inte observerar om de faktiskt bor med vederbörande). För att erhålla den ekonomiska standarden för en person dividerar vi hushållets sammanlagda disponibla inkomster med kvadratroten av det skattade antal personer (1 + evt. make/maka + antal barn 0-18 år) i hushållet. Att använda denna metod, den så kallade kvadratrotskalan som vår ekvivalensskala för att uppskatta hushållsmedlemmars ekonomiska standard är en vanlig metod i inkomstfördelningsstudier.

Slutligen kan föräldrar-barn kopplingen göras på ett antal olika sätt. Våra huvudresultat är framtagna för barnen, antingen snittet av alla barn i en familj, alternativt för söner och döttrar separat, i relation till snittet av deras föräldrars inkomster, alternativt i relation till faderns inkomst eller moderns inkomst.[23]

4.1. Hur många har fått det ”bättre”, och hur många har rört sig uppåt i fördelningen?

Låt oss börja med grundfrågan ”*Hur stor andel av respektive barngeneration har nått en högre inkomstnivå jämfört med sina föräldrar?*” Som poängterats ovan kan denna fråga besvaras på en rad olika sätt beroende på vilka föräldrar, vilka barn, och vilken inkomst man vill jämföra. Menar man relativt mor, far, eller snittet av båda, menar man söner, döttrar eller barn i snitt, och menar man i termer av individuella förvärvsinkomster eller disponibla inkomster, och om det senare, på individuell nivå eller för hushållet?

[22] Förkortningarna är vad dessa variabler kallas i SCBs dokumentation och i Appendix A som ger definitioner av de olika inkomstbegreppen.
[23] Genomgående observeras varje individ runt 40-års ålder vilket alltså betyder att i de fall föräldrar är olika gamla så beräknas deras inkomster (och rang) vid olika tidpunkter. Deras respektive rang räknas ut i relation till andra i deras ålder och i de fall när båda beaktas tillsammans beräknar vi ett genomsnitt för deras respektive rang.

Figuren nedan visar fyra paneler för olika inkomstslag. Utöver de tre som används genomgående i analysen har vi här också inkluderat totala faktorinkomster, alltså förvärvsinkomster plus kapitalinkomster. För varje inkomstslag redovisas sedan andelen som når högre inkomster än sina föräldrar runt 40 års ålder för olika kombinationer: barn (genomsnitt för syskon) relativt föräldrar (genomsnitt för båda föräldrarna), söner relativt fäder och mödrar för sig, och döttrar relativt fäder och mödrar var för sig. Respektive panel visar utvecklingen för kohorter från födda 1948-1953 fram till födda mellan 1972-1977.

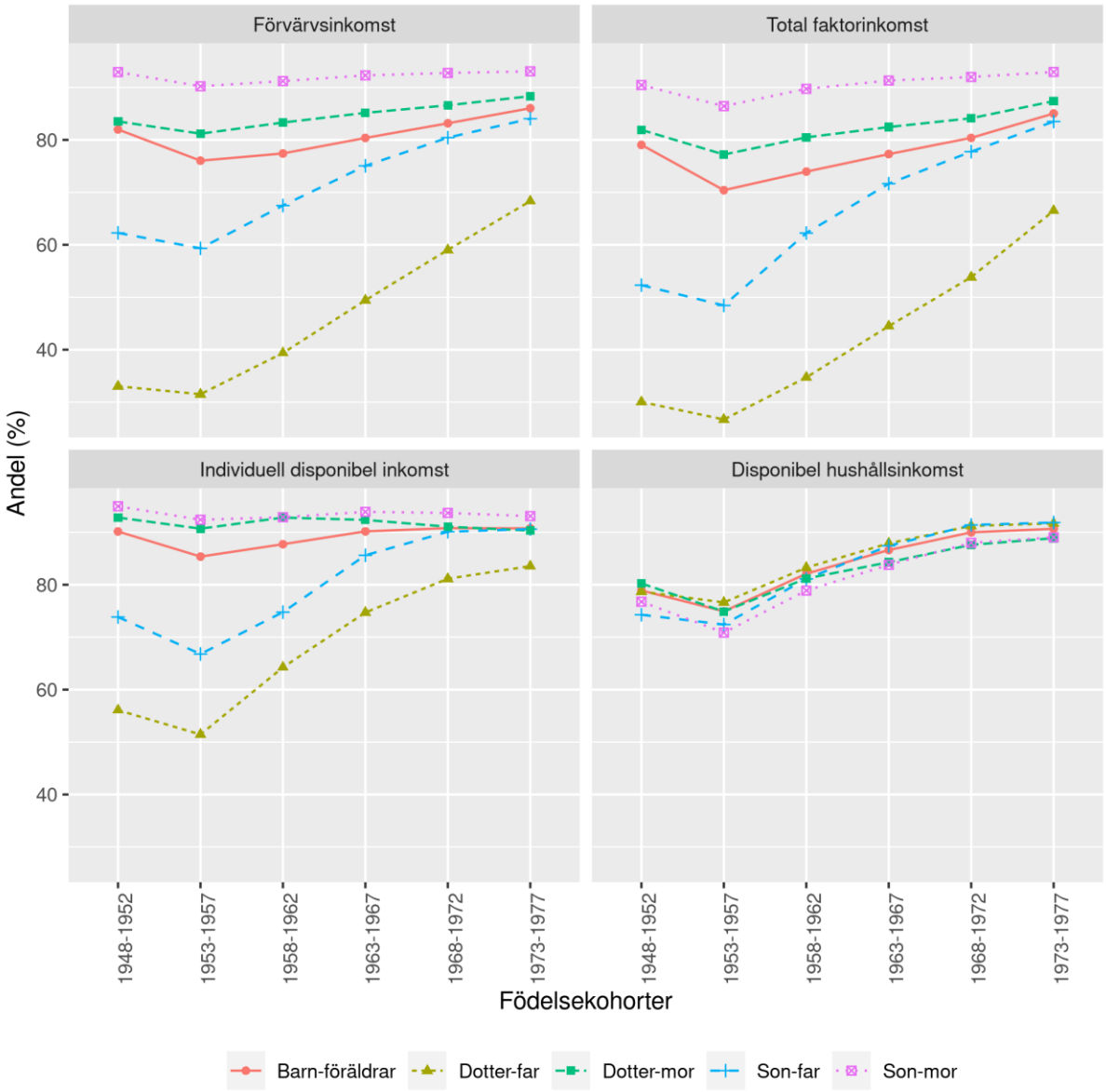

Figur 7: Andel av respektive barngeneration som når högre inkomster än sina föräldrar runt 40-års ålder (olika barn-föräldrar definitioner och olika inkomstslag).

Figuren illustrerar den stora variansen i utfall beroende på definitioner både av inkomster och generationskopplingar. Störst är spridningen i förvärvsinkomster och totala faktorinkomster, där framför allt söner och döttrar relativt fäder genomgått de största förändringarna. Av de tidiga kohorterna är det

bara en tredjedel (!) av döttrarna som når högre förvärvsinkomster än sina fäder, medan ungefär 60 procent av sönerna gör det. I kohorten född under mitten av 70-talet är dock andelen döttrar uppe i nästan 70 procent och även siffran för sönerna har ökat till 80 procent. Motsvarande jämförelse relativt mödrar visar om något en omvänd trend. För de tidiga kohorterna når runt 90 procent en högre inkomstnivå än sina mödrar (något över för söner, något under för döttrar) medan siffrorna är något lägre för senare kohorter. Jämför man utvecklingen över hela populationen för förvärvsinkomster och totalinkomster så är resultaten för dessa väldigt lika varandra.

Mönstren och trenderna är liknande, om än mindre markanta, för individuella disponibla inkomster. Ser man istället till disponibla inkomster på hushållsnivå så är nivån för alla jämförelser mellan runt 80 och 90 procent med en något positivt lutande trend, det vill säga en större andel barn, söner såväl som döttrar, når högre hushållsinkomster än sina föräldrar.

Dessa resultat speglar med stor sannolikhet förändringarna i kvinnligt arbetskraftsdeltagande. Om kvinnor i föräldragenerationen (mödrar) i snitt har (betydligt) lägre inkomster än män (fäder) så är det lättare för fler i barngenerationen att möta kriteriet att ha mer än modern, (och även att ha mer än föräldrarna i snitt), jämfört med att ha mer än fadern. Detta var i högre utsträckning fallet för den tidigare delen av perioden (1970-80-talen) då vi mäter huvuddelen av föräldrainkomsterna eftersom kvinnors arbetskraftsdeltagande då var lägre än i dag och bestod dessutom i högre grad än idag av deltidsarbete.

Men när man ser på hushållen som helhet, och disponibla inkomster på hushållsnivå så är dessa skillnader över tid borta. Trots att många födda på 1950-talet, och speciellt kvinnor, inte når högre än sina fäder i arbetsinkomster, når flertalet hushåll högre än deras föräldrar i termer av disponibla inkomster.

Utöver att mäta hur stor andel av respektive barngeneration som har högre reala inkomster (mätt i absoluta tal) kan vi också studera hur stor andel av varje barnkohort rört sig uppåt i fördelningen relativt sina föräldrars position. Den första dimensionen är en positiv förändring i absoluta penningtermer, den andra är en förbättring i rang. Vi kan förstås också kombinera dessa förändringar och se hur många som både har högre inkomst och högre rang, hur många som har högre inkomst men lägre rang, och så vidare.

Figur 8 nedan visar resultaten för denna typ av övning. I de fyra panelerna visas hur stor andel av barngenerationen som fått det bättre än sina föräldrar i termer av inkomst (”Högre Y”, gröna linjer), alltså det som illustreras i figur 7 ovan. Men här visas också hur många som nått en högre rang än sina föräldrar (”Högre R”, röda linjer), hur många som nått högre inkomst men ändå hamnar lägre i rang (”Lägre R, högre Y”, blå linjer), och hur många som når högre varken i rang eller inkomst (”Lägregre R, lägre Y”, lila linjer).[24] Notera att dessa kategorier är överlappande. Vissa som når högre i inkomst når även högre i rang medan andra hamnar lägre trots högre inkomster än föräldrarna, och så vidare.

[24] Alternativen ”högre R och lägre Y”, samt ”Högre R och Högre Y”, visas inte då det första av dessa alternativ i princip inte gäller någon, medan det andra ger en linje som är nästan identisk med ”Högre R” då detta är det bindande av de två kraven; i princip alla med högre R har också högre Y.

De två översta panelerna visar resultaten för barnen relativt båda föräldrarnas genomsnitt, till vänster för förvärvsinkomster, och till höger för disponibla hushållsinkomster. De två undre visar motsvarande resultat relativt faderns inkomst och rang. Övriga alternativa specifikationer (individuell disponibel inkomst och relativt moderns utfall) redovisas i appendix B.

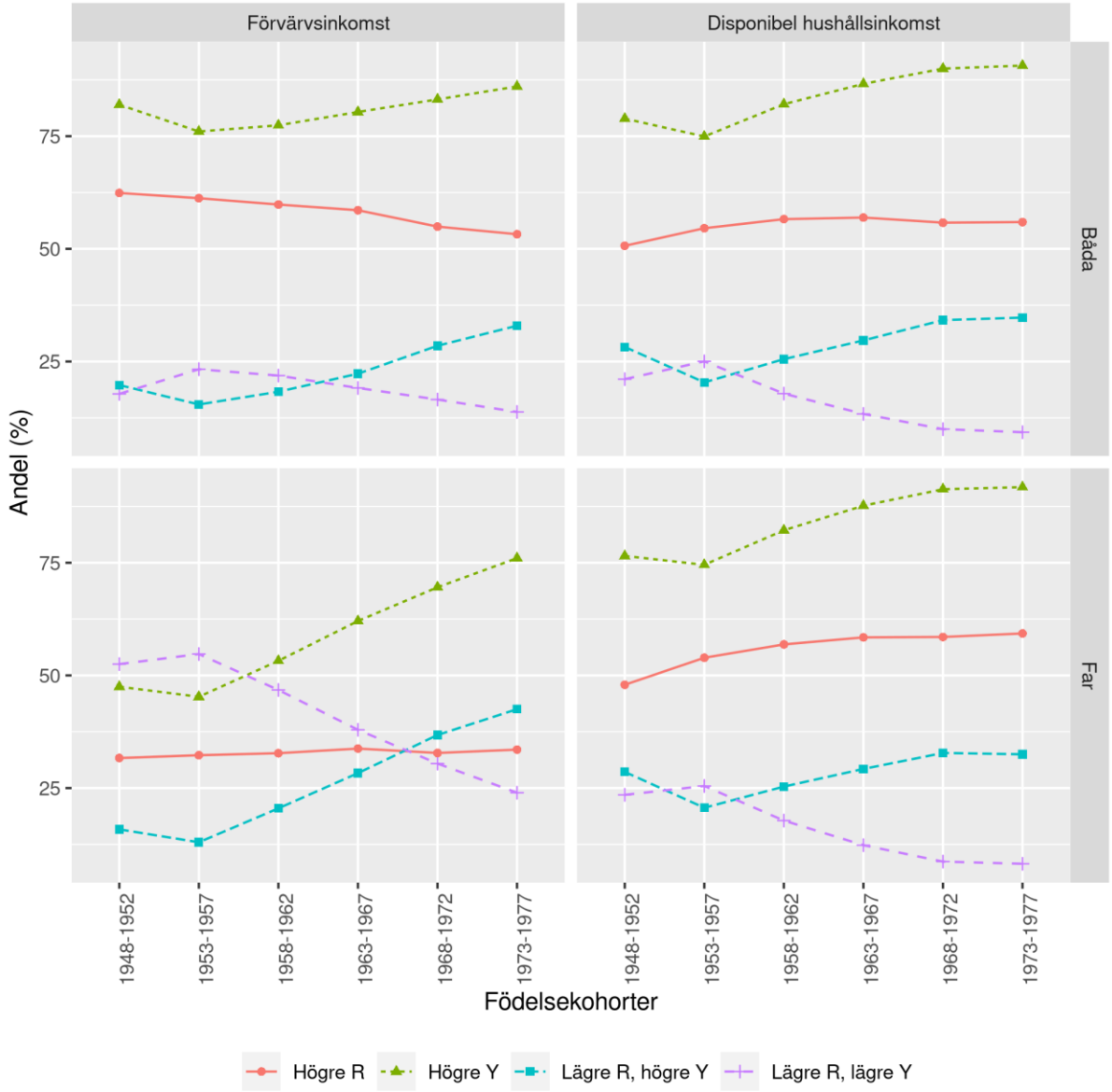

Figur 8: Andel av respektive barngeneration som når högre inkomster (grön), högre rang (röd), lägre rang men högre inkomster (blå), eller både lägre rang och lägre inkomster (lila), relativt båda föräldrarna (övre panelerna) och relativt fäder (undre panelerna).

Beroende på inkomstmått kan vi notera att mellan 75 och 90 procent av alla i barngenerationerna uppnår högre absoluta inkomstnivåer jämfört med snittet för sina båda föräldrar. Betydligt färre, mellan 50 och 70 procent, beroende på kohort och inkomstmått når en högre rang än sina föräldrar. I den

mån man kan urskilja någon trend så är det mot att fler når högre absoluta inkomstnivåer men något färre når en högre rang.

Jämför vi istället alla i barngenerationerna med deras fäders inkomster (jämfört med mödrar, se appendix B) ser vi genomgående lägre nivåer och också tydligare mönster. För de första kohorterna når bara knappa 50 procent faderns nivå på förvärvsinkomster (ungefär 60 procent för individuella disponibla inkomster, se appendix B) men denna nivå stiger sedan till drygt 75 procent (över 80 procent för individuella disponibla inkomster, se appendix B). För disponibel inkomst på hushållsnivå är dock andelen med högre inkomster mellan 75-90 procent och något ökande över tid (kohorter födda senare har fler som når högre än sina föräldrar), förutom i relation till mödrar där andelen sjunker något över tid.

Ytterligare en omständighet som sannolikt påverkar de relativt låga nivåerna för de första barnkohorterna är att de är runt 40 års ålder i början och mitten av 1990-talet. Den djupa lågkonjunkturen påverkar sannolikt nivån på de genomsnittliga absoluta inkomsterna hos 40-åringar under denna period.

4.2. Skillnader mellan söner och döttrar

Figur 8 ovan visar genomsnittet för barngenerationen uppdelad i relation till antingen föräldrarnas genomsnitt alternativt fäder. En ytterligare dimension man kan undra över är förstås om det är skillnad på söner och döttrar. Figur 9 visar just detta, alltså motsvarande utfall som figur 8 men nu uppdelat på söner (streckade linjer) och döttrar (heldragna linjer).

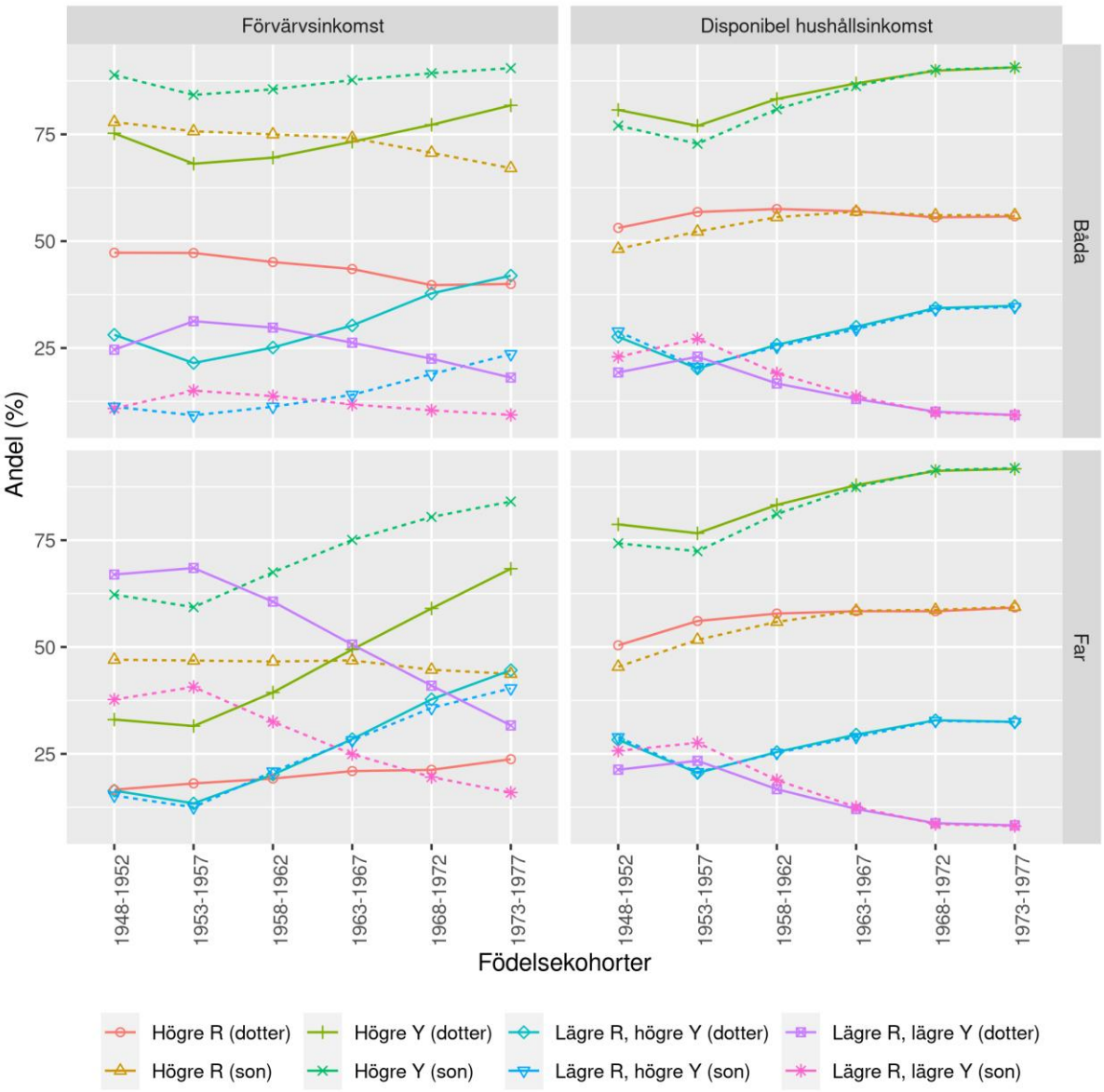

Figur 9: Andel av respektive barngeneration, söner och döttrar separat, som når högre inkomster, högre rang, lägre rang men högre inkomster, eller både lägre rang och lägre inkomster, relativt sina föräldrar (övre panelerna) och relativt fäder (undre panelerna).

Liksom vi redan sett i figur 7 är det intressant att notera skillnaderna mellan döttrar och söner främst för de tidiga generationerna, men också hur avstånden i utfall krymper mellan dem över tid. Fler söner än döttrar når högre nivåer av förvärvsinkomster jämfört med sina föräldrar, och som störst är skillnaderna för kohorter födda sent 1940-tal och på 1950-talet. Vad gäller andelen döttrar som inte når vare sig sin fars position i termer av inkomst eller rang så är den för döttrar födda runt 1950 nästan 70 procent. För döttrar födda på 1970-talet är den siffran nere runt 30 procent. För männen är motsvarande siffror knappt 40 procent för de tidiga kohorterna och 20 procent för de födda på 1970-talet.[25]

[25] I appendix B redovisas relationerna för söner och döttrar även relativt mödrar samt för individuella disponibla inkomster.

4.3. Skillnader mellan födda i Sverige och utrikesfödda

Ytterligare en uppdelning man kan undra över är om det finns skillnader mellan svenskfödda och utrikesfödda. Här illustreras två alternativ. Först jämför vi utrikesfödda föräldrar med föräldrar som är födda i Sverige (kriteriet när vi studerar båda föräldrarna tillsammans är att minst en är född utomlands), och sedan utfall där barnen är födda utomlands (relativt resultaten för alla). För att komma med krävs förstås också att vi observerar båda generationerna i svensk inkomststatistik runt 40 års ålder (vilket i princip betyder att de som observeras befunnit sig i Sverige i minst 40 år).

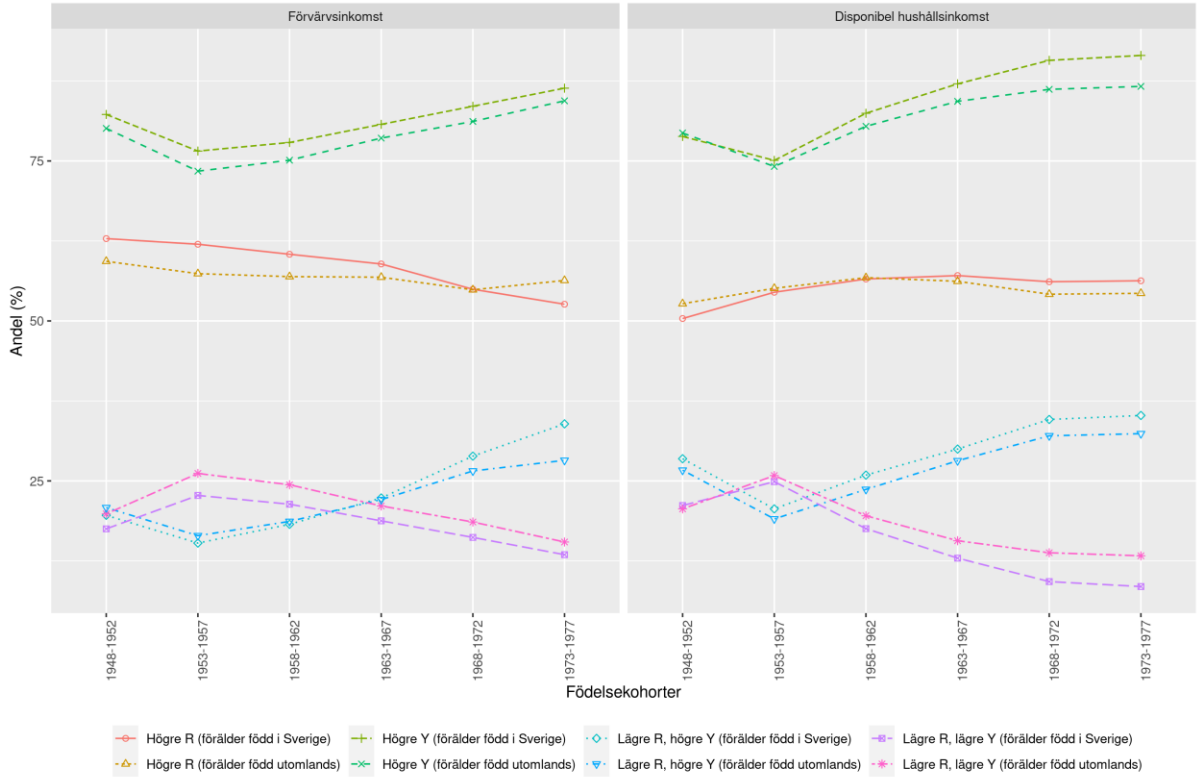

Figur 10: Andel av respektive barngeneration som når högre inkomster, högre rang, lägre rang men högre inkomster, eller både lägre rang och lägre inkomster, relativt sina föräldrar, föräldrar födda utomlands eller i Sverige separat.

Som vi kan se i figur 10 är resultaten för barn till svenskfödda föräldrar relativt lika de för barn till utrikesfödda föräldrar. Något färre barn med utrikesfödda föräldrar når högre inkomster än sina föräldrar och för disponibla hushållsinkomster kan man möjligen se en viss ökning i skillnaden för de födda på 1970-talet. Men över lag är skillnaderna ganska små.[26]

Figur 11 visar motsvarande fast nu för barn som är födda utomlands. Även här är skillnaderna relativt små mellan utrikesfödda och svenskfödda i de termer som mäts här (se Appendix B för alternativa

[26] Övriga alternativ i termer av fäder, mödrar och disponibel inkomst redovisas i Appendix B.

specifikationer). Skillnaderna i andel som uppnår högre inkomst än sina föräldrar är som mest drygt 10 procentenheter – för disponibel hushållsinkomst är den siffran ungefär 80 procent för utrikesfödda barn och lite under 90 procent för svenskfödda barn för kohorten född 1968-72.

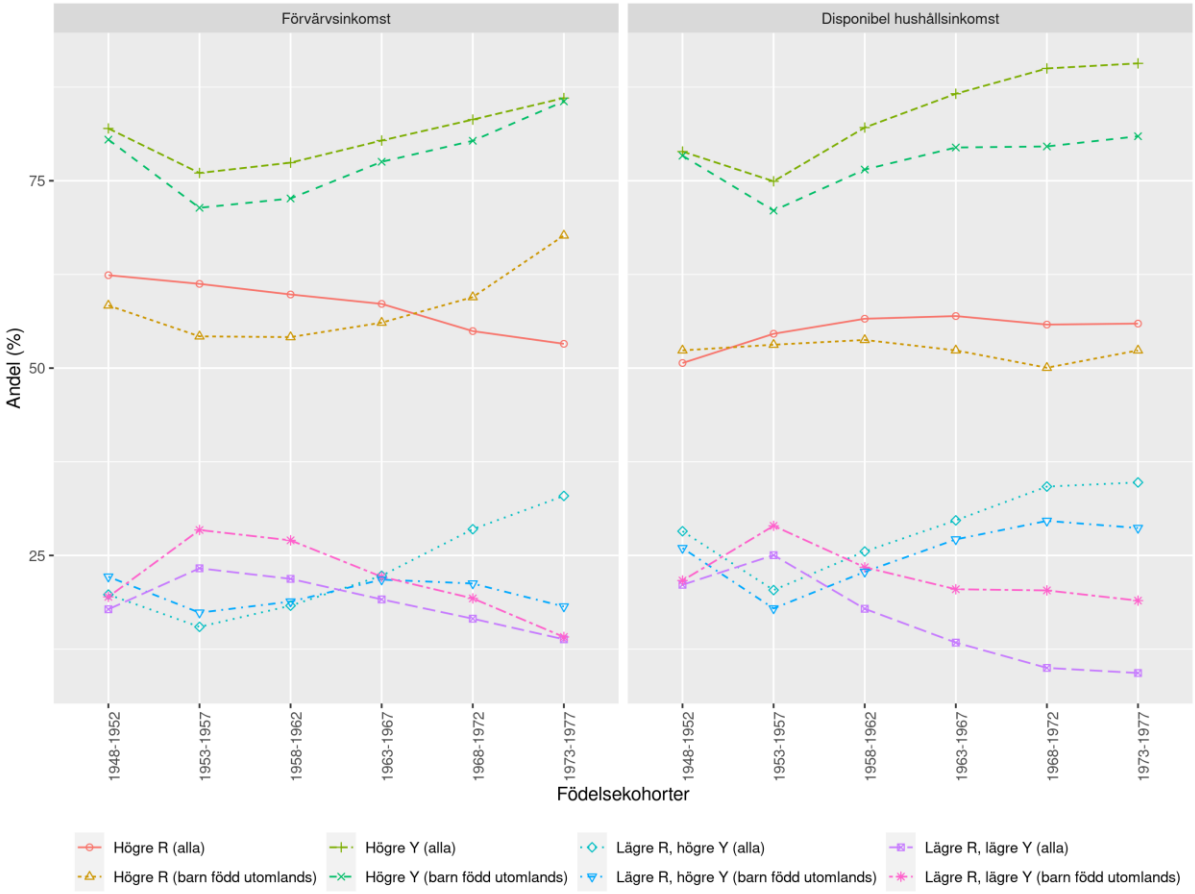

Figur 11: Andel av respektive barngeneration, utrikesfödda och svenskfödda separat, som når högre inkomster, högre rang, lägre rang men högre inkomster, eller både lägre rang och lägre inkomster, relativt sina föräldrar, föräldrar födda utomlands eller i Sverige separat.

Vad kan man dra för slutsatser av detta? Till att börja med kan man konstatera att det ser ut så här i data. Våra uppgifter är inte ett urval utan täcker alla vi kan observera i svenska inkomstdata på det sätt som krävs för att ge en bra bild av båda generationernas inkomster runt 40 års ålder. För dessa grupper är skillnaderna i de dimensioner som redovisas här inte större än vad som syns i figurerna ovan. Kraven på att observera båda generationernas inkomster runt 40 års ålder gör dock att vi i huvudsak observerar personer som kommit till Sverige för länge sedan. Speciellt i föräldragenerationen betyder det att våra data i huvudsak utgörs av arbetskraftsinvandrare.[27] Inkomstfördelningen bland dessa är inte så olik den för föräldrar födda i Sverige har. De senaste decenniernas invandring har i större ut-

[27] Ser man till födda mellan 1925-1945 så utgörs invandringen i huvudsak från personer födda i våra grannländer (Finland är vanligast följt av Norge, Danmark och Tyskland som födelseland för utrikesfödda i Sverige vid 45 års ålder). Även för födda 1945-1965 är Finland vanligast, men nu följt av Jugoslavien, Iran och Irak. Se SCBs Demografiska rapport 2014:2 ”Generationer genom livet – en demografisk beskrivning av födda under 1900-talet”.

sträckning kännetecknats av flyktinginvandring och de föräldrarnas inkomstfördelning avviker avsevärt mer från de födda i Sverige. Vår förväntning är att skillnaderna inkomstfördelning minskar i andra generationen, vilket i sin tur gör att skillnaderna i intergenerationell rörlighet mellan utrikesfödda och födda i Sverige kommer öka framöver. Det kan dock vara problematiskt att dra slutsatser om skillnader i hur viktig familjebakgrunden är utifrån intergenerationella jämförelser där föräldrarna i en av grupperna (de utrikesfödda) har väldigt olika arbetsmarknadsutsikter och såldes inkomstfördelning än övriga. Ett alternativ skulle istället kunna vara att studera hur lika utfallen är för barn från samma familjer, t.ex. genom att beräkna så kallade syskonkorrelationer eller genomsnittliga absoluta skillnader i syskons inkomster, och jämföra dessa mellan barn till utrikesfödda födda och de vars föräldrar är födda i Sverige (se Björklund och Jäntti 2009). En sådan jämförelse fångar upp hur viktig familjebakgrunden är men påverkas inte av de förväntat stora skillnaderna i de arbetsmarknader föräldrarna har tillgång till.

Det finns också här anledning att påminna sig om vad som faktiskt fångas i dessa jämförelser. Referenspunkten är hela tiden inom familjen – barnen jämfört med föräldrarna. Som vi ska se nedan betyder det att ju sämre föräldrarutfallet är, desto lägre är kraven på barngenerationen för att de ska lyckas bättre än föräldrarna. I ett extremfall där alla utrikesfödda föräldrar hamnar längst ner i inkomstfördelningen krävs bara att barnen klarar sig något bättre för att de ska röra sig uppåt både i absoluta inkomster och i rang. Det betyder inte att familjebakgrund saknar betydelse. Det är en intressant och viktig jämförelse med det är inte samma sak som att lyckas bättre jämfört med andra.

4.4. Skillnader mellan regioner

Ytterligare en potentiellt intressant uppdelning är den mellan olika regioner i landet. Att göra en fullödig sådan analys ligger bortom vad som kan göras i denna rapport. Det kräver information både om var generationerna är födda och hur de sedan flyttat under livet. Vi kan göra enkla jämförelser av de relationer som studerats ovan utifrån barns födelseregion för att exemplifiera heterogeniteten. Figuren nedan visar andelen barn med högre förvärvsinkomst än fadern för de olika kohorterna och med barnen uppdelade efter födelseregion.

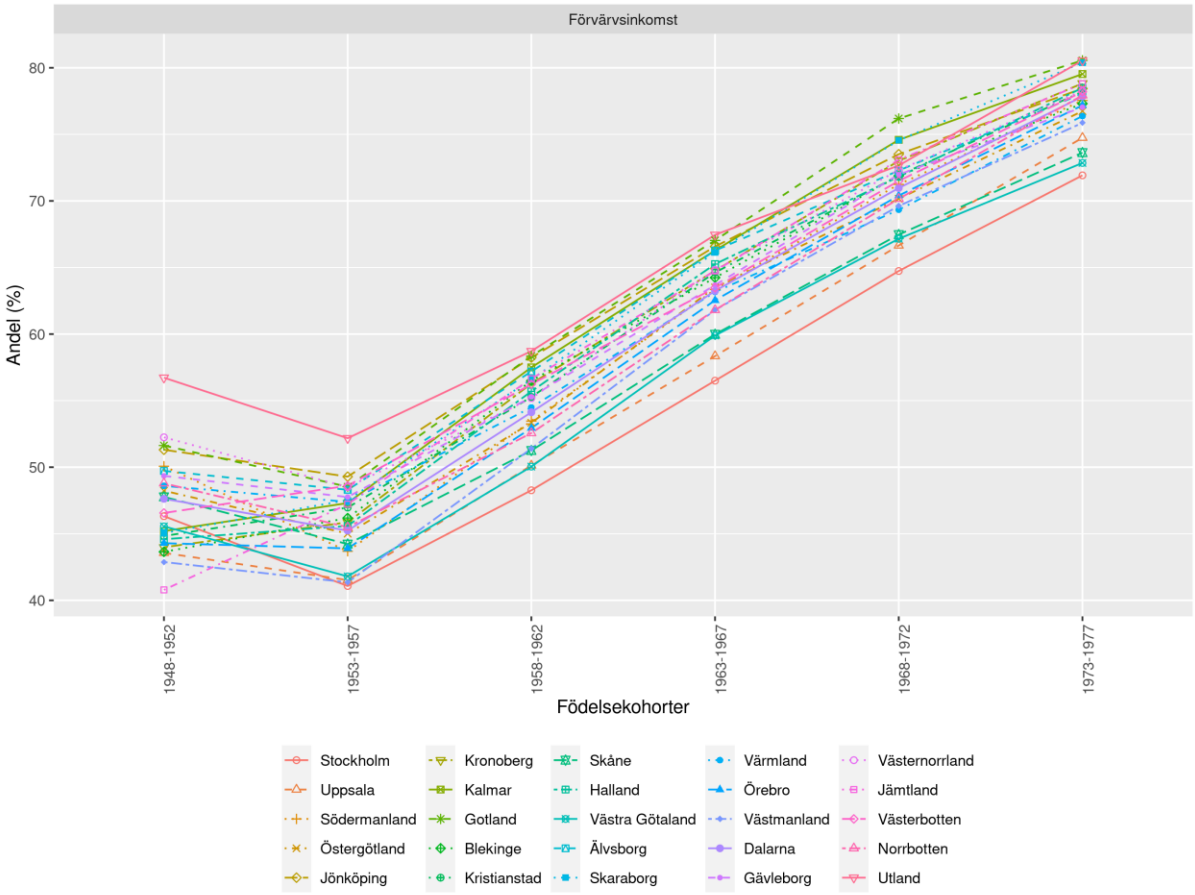

Figur 12: Andel barn med högre absolut förvärvsinkomstnivå än fadern uppdelat efter barnens födelseregion.

Bilden illustrerar att utvecklingen i andelen barn med högre absolut förvärvsinkomst än fadern trendmässigt är likartad men att det samtidigt finns betydande skillnader mellan födelselän.[28] Ett generellt mönster är att siffrorna generellt sett är lägre för storstadsregioner som Stockholm, Uppsala, och Västra Götaland (något mindre tydligt för Skåne), medan siffrorna är högre för regioner som Västerbotten, Kalmar och Gotland. Detta mönster reflekterar förmodligen inte sämre möjligheter i dessa regioner utan snarare att fäder här redan är på en högre nivå.

4.5. Skillnader över fördelningen: Anonyma och icke-anonyma tillväxtincidenskurvor

Även om ovanstående typ av analys svarar på många delar av frågan ”har barn fått det bättre än sina föräldrar?” (i reala inkomsttermer) så saknas fortfarande flera potentiellt viktiga delar av analysen. Som nämnts ovan så är en sådan viktig aspekt hur dessa förändringar är fördelade över olika inkomstnivåer. Är det i huvudsak barn till låginkomsttagare som når högre inkomster än sina föräldrar, eller är det tvärtom barn till de med höga inkomster, eller är andelen barn som når högre inkomster än sina

[28] Vi har valt relationen till faderns förvärvsinkomst som exempel. Variationen mellan län är av samma storleksordning för övriga möjliga kopplingar.

föräldrar jämnt fördelade över inkomstfördelningen? En annan fråga man kan vilja ställa sig är *hur mycket högre* når barnen och hur fördelar sig detta över inkomstfördelningen? För barn som når högre inkomster än sina föräldrar, är det så att barn till föräldrar med låga inkomster bara lite högre än sina föräldrar jämfört med barn med höginkomstföräldrar, eller vice versa?

Ett populärt sätt att illustrera fördelningen av tillväxt är genom så kallade ”tillväxtincidenskurvor” (growth incidence curves, GICs). En sådan visar hur stor inkomsttillväxten varit i olika delar av en fördelning mellan två tidpunkter och används ofta för att illustrera hur genomsnittlig tillväxt under en period fördelats mellan olika inkomstgrupper.[29]

Det vanligaste sättet på vilket man kan generera en tillväxtincidenskurva är att ta en fördelning av inkomster vid en tidpunkt, observera inkomstnivån för varje fraktil (deciler, percentiler, eller vilken noggrannhet man nu väljer) vid denna tidpunkt, och sedan jämföra dessa nivåer för respektive fraktil med nivån för motsvarande fraktil vid en senare tidpunkt. Baserat på förändringarna mellan de olika tidpunkterna kan man generera tillväxttakter på fraktilnivå, oftast uttryckt som genomsnittlig tillväxt per år. Plottar man sedan dessa för alla fraktiler får man en tillväxtincidenskurva som visar inkomsttillväxten i alla delar av fördelningen över tid.[30]

Denna typ av tillväxtincidenskurva kallas ”anonym” när man inte bryr sig om vilka de enskilda observationerna (individerna) är mellan de två tidpunkterna. Förändringen av inkomstnivån för varje fraktil kan mätas på fraktilnivå alldeles oberoende av vilka personer som befinner sig där. Om man till exempel jämför inkomstnivån för den lägsta (eller högsta) decilen i inkomstfördelningen för tio år sedan med inkomstnivån hos den lägsta (eller högsta) decilen i dagens inkomstfördelning kan man säga hur mycket den vuxit, utan att bry sig om vilka personer som befinner sig i denna decilgrupp.

Om man däremot också bryr sig om ”identiteten” på varje observation i termer av startpunkt (eller slutpunkt) kan man generera en ”icke-anonym” kurva. Detta resulterar, som vi ska se, i en lite annorlunda övning där man, till exempel, kan utgå ifrån inkomsterna hos alla i föräldragenerationen som

[29] En enkel variant av data från en tillväxtincidenskurva finner man i OECD:s rapport från 2011, ”Growing unequal”, vars tabell 1 visar den årliga genomsnittliga tillväxten i reella disponibla inkomster i den lägsta respektive högsta decilgruppen, för ett antal länder inklusive Sverige, över ca. ett kvarts sekel med början kring 1970. OECDs skattning visar att tillväxten i inkomster för den rikaste tiondelen i Sverige var 2,4 % per år, vilket kan jämföras med 0,4 % per år för den fattigaste tiondelen av befolkningen. Motsvarande tillväxtincidenskurvor för den globala inkomstfördelningen har populariserats av Branko Milanovic i hans bok ”Global Inequality” (2016). På grund av sin form har denna tillväxtincidenskurva kommit att benämnas ”elefantkurvan”. Den visar att inkomsttillväxten var låg bland de allra fattigaste i fattiga länder, men stiger sedan snabbt till en hög jämn nivå för en stor del av den globala ”medelklassen” då inkomsttillväxten bland stora delar av befolkningen i Kina och Indien till exempel, varit hög. Runt percentil 70-80 – främst de med lägst inkomster i de rika länderna (främst i USA) – faller dock inkomsttillväxten brant, för att sedan stiga brant igen då inkomsttillväxten varit hög även bland höginkomsttagarna i de rika länderna.

[30] Om man utgår ifrån individuella observationer finns det förstås flera sätt att räkna ut vad som är förändringen inom respektive fraktil. Vi kommer redovisa exakt hur vi gör i våra fall nedan.

befinner sig i den lägsta decilen, och sedan följa deras barn och se hur mycket deras inkomst ökat (eller minskat) över tid i relation till deras föräldrar (och motsvarande kan förstås göras för alla fraktiler).[31]

4.5.1. Resultat för anonyma intergenerationella tillväxtincidenskurvor (GICs)

Givet att vi studerar olika fördelningar mellan olika tidpunkter, närmare bestämt fördelningen av inkomster hos en föräldrageneration runt tidpunkten när denna är 40 år gammal, och fördelningen av inkomster hos dessa föräldrars barn när de är runt 40, så kan vi förstås också generera en tillväxtincindenskurva genom att jämföra dessa två fördelningar.

En ”anonym” version av en sådan utgår ifrån inkomstfördelningen hos föräldragenerationen. För denna inkomstfördelning (en för varje inkomstbegrepp) kan vi räkna ut mediannivån per percentilgrupp (efter att allas inkomster rankats från lägst till högst) och notera denna som inkomstnivån per percentilgrupp i föräldrafördelningen. Om vi gör motsvarande med barnfördelningen kan vi sedan helt enkelt jämföra nivåerna, från lägst inkomst till högst inkomst i respektive generation (100 inkomstgrupper för föräldragenerationen och lika många för barngenerationen). För varje percentilgrupp kan vi sedan beskriva skillnaden antingen i absoluta tal, alltså hur mycket högre (eller lägre) barngenerationens inkomster är i kronor i de olika delarna av fördelningen. Alternativt kan vi uttrycka denna förändring som en årlig tillväxttakt av inkomsterna för varje percentilgrupp. Om vi binder samman punkterna resulterar detta i anonyma tillväxtincidenskurvor som alltså svarar på frågan: hur mycket har inkomsterna mellan generationerna ökat i olika delar av fördelningen?[32]

Figur 13 visar anonyma tillväxtincidenskurvor över våra olika kohorter, för de fyra olika inkomstslagen för barngenerationens genomsnittsinkomster i relation till tre alternativ i föräldragenerationen: genomsnittet för båda föräldrarna, relativt fadern, respektive relativt moderns inkomst. De tre översta raderna uttrycker resultaten i reala kronor (i 2018 års penningvärde) medan de tre nedre raderna visar samma sak men nu uttryckt som inkomstens årliga procentuella tillväxttakt.

[31] Det finns också alternativ där man både tar hänsyn till var personer startar och var de hamnar i den nya fördelningen; se till exempel Bourguignon (2011).
[32] Kurvan vi genererar är den icke-parametriskt utjämnade (LOESS, Locally weighted smoothing) relationen mellan absolut (eller relativ) förändring över alla percentiler.

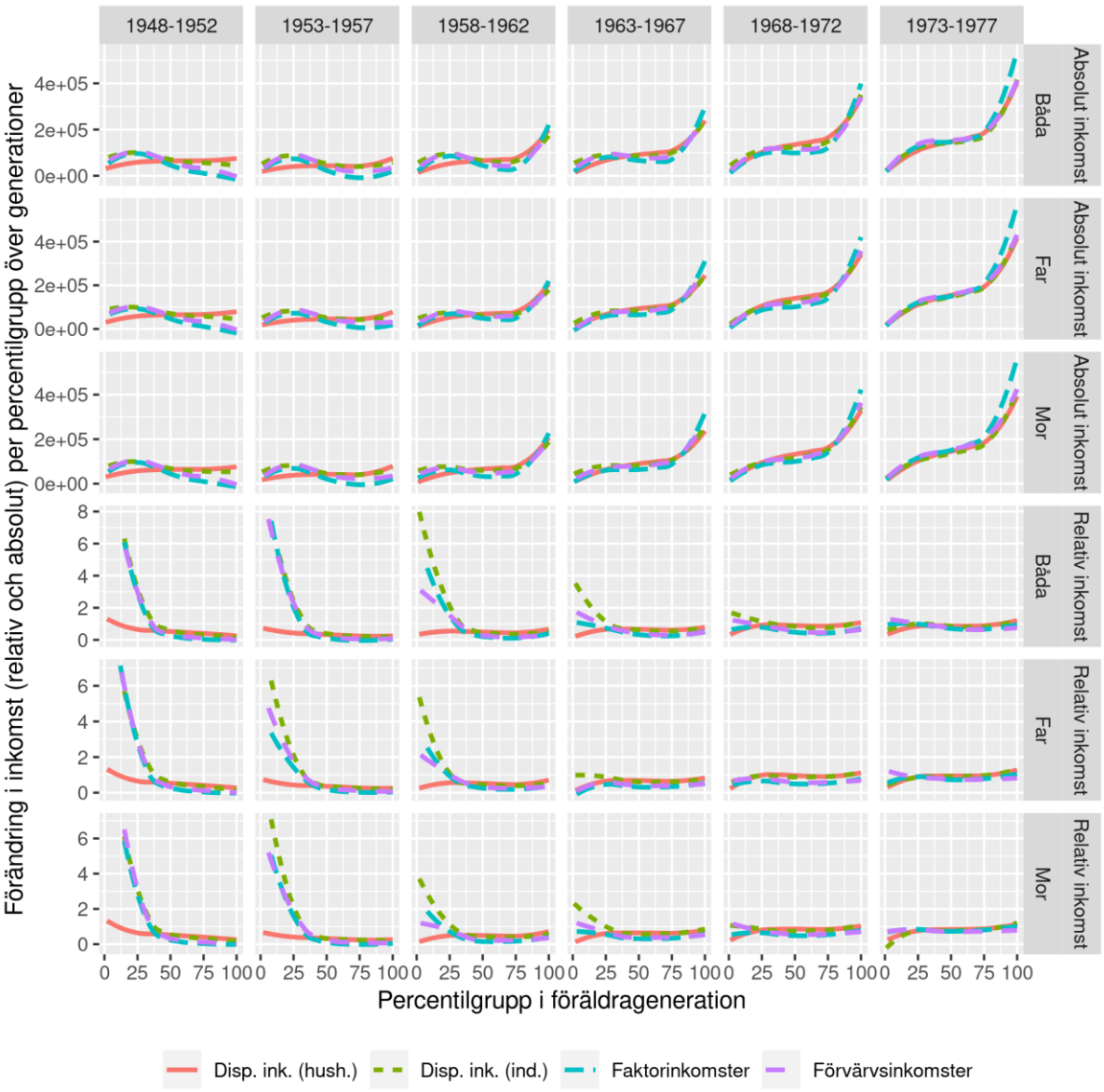

Figur 13: Anonyma tillväxtincidenskurvor för olika inkomstslag, kohorter, relativt föräldrarnas genomsnittsinkomst och relativt faderns respektive moderns inkomst. De tre översta raderna visar förändring i kronor, de tre undre raderna procentuell förändring (årlig tillväxttakt).

Generellt sett så är förändringarna positivt lutande över inkomstfördelningen när vi mäter utfallen i absoluta tal. Det betyder alltså att skillnaden mellan föräldra- och barngenerationen typiskt sett är större i absoluta tal ju högre upp i fördelningen vi rör oss. Vi kan också notera att absolutvärdena är positiva i princip överallt. Det betyder att medianinkomsten i barngenerationen är högre än den i föräldragenerationen för alla percentiler. Det utesluter förstås inte att de finns individer i barngenerationen som fått det sämre än sina föräldrar. Anonyma tillväxtincidenskurvor tar inte i beaktande varje individs inkomster relativt sina föräldrars, utan jämför bara medianutfallet vid varje percentilnivå i föräldra- och barngenerationens respektive inkomstfördelningar.

I relativa tal ser samma utveckling dock annorlunda ut. Inkomstökningarna i procentuella tal är störst i de lägre delarna av fördelningen, speciellt för förvärvsinkomster i de tidiga kohorterna, medan det möjligen finns en tendens till större relativa förändringar även för de högre inkomstnivåerna för de yngsta kohorterna.

Utfallen illustrerar återigen vikten av att tänka på vad som jämförs och exakt hur det görs. I termer av relativ förändring krävs ganska lite för att barngenerationens lägsta förvärvsinkomstnivå ska vara högre än föräldragenerationens. Detta förklarar de höga relativa inkomstökningarna i botten av fördelningen (notera dock skillnaden i förvärvsinkomster och disponibla inkomster på hushållsnivå). I absoluta tal ser det som sagt annorlunda ut. Räknat i reala kronor är inkomstökningarna för barngenerationen typiskt sett större och därtill tilltagande ju högre upp man kommer i fördelningen.

4.5.2. Icke-anonyma intergenerationella tillväxtincidenskurvor (GICs)

Analogt med beskrivningarna ovan kan vi också generera ”icke-anonyma” tillväxtincidenskurvor. Nu utgår vi istället ifrån vilka percentiler barnen kommer och kopplar varje barn till dennes föräldrapercentil. Frågorna vi nu svarar på är “hur mycket har inkomsterna vuxit för barn som kommer ifrån familjerna (eller som är barn till fäderna eller mödrarna) som befann sig i percentilgrupp 1, 2, 3, etc., upp till 100, relativt de nivåer deras föräldrar hade?” Precis som tidigare mäter vi inkomsterna när respektive generation är runt 40 år gammal.

Mera precist består alltså varje percentil i föräldragenerationen av alla föräldrar med inkomster på respektive percentilnivå. Deras barn kan dock hamna var som helst i fördelningen och det som redovisas här är var *medianutfallet* bland dessa ligger. Detta medianutfall ritas i förhållande till medianutfallet i föräldragenerationen. Det är viktigt att notera att konstruktionen här är sådan att föräldragenerationens observationer är grupperade efter percentiltillhörighet; de i lägsta percentilen är *alla* med lägst inkomst, de i den översta är *alla* med högst inkomst. Det betyder att det i låga percentiler krävs mindre för att röra sig uppåt och vice versa i de översta percentilerna.

Figur 14, rad 2 och 4, presenterar de icke-anonyma tillväxtincidenskurvorna för barnens genomsnittliga utfall i relation till deras föräldrars genomsnittliga utfall, för tre olika inkomstslag. Som jämförelse inkluderas även de anonyma kurvorna i rad 1 och 3. Då vi här fokuserar enbart på föräldrarnas sammanlagda inkomster motsvarar rad 1 och 3 i figur 14 alltså raderna 1 och 4 i figur 13 ovan. Tanken med att lägga dessa bredvid varandra är för att, inte bara visa resultaten för de icke-anonyma tillväxtincidenskurvorna, utan för att direkt kontrastera skillnaden i utfall jämfört med de anonyma tillväxtincidenskurvorna.

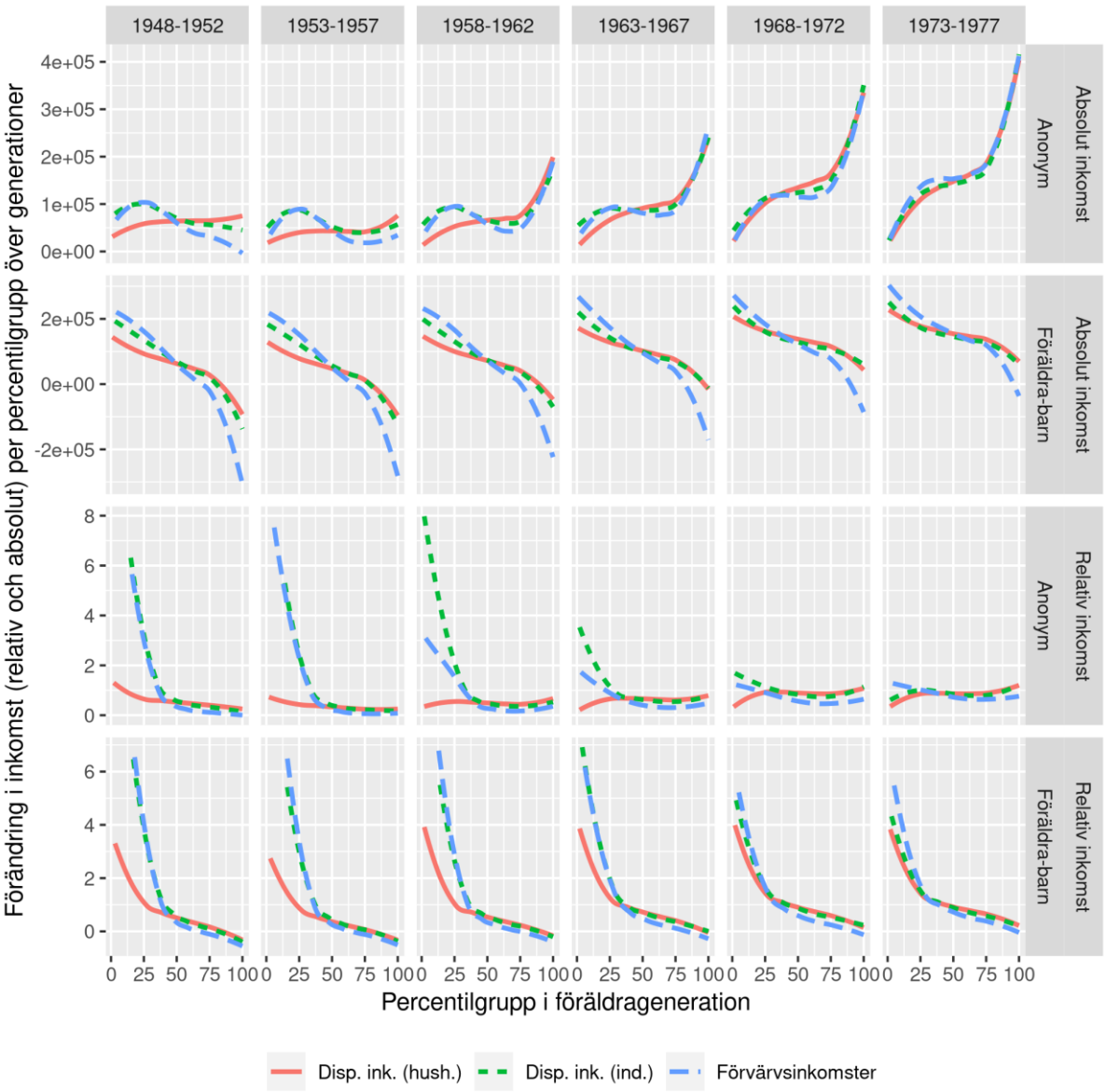

Figur 14. Icke-anonyma och anonyma tillväxtincidenskurvor för olika inkomstslag och kohorter, relativt föräldrarnas genomsnittsinkomst.

Om vi först ser till de icke-anonyma resultaten på raderna 2 och 4 ser vi att lutningen nu generellt sett är negativ över inkomstfördelningen. Det betyder alltså att ju högre upp i inkomstfördelningen barnens föräldrar befann sig runt 40 års ålder, desto lägre är medianutfallets inkomstskillnad mellan barn och föräldrar. För jämförelsen i absoluta tal ser vi också att den till och med kan vara negativ i den översta delen av fördelningen. Detta beror förstås på att vi i föräldragenerationens inkomstfördelning definierar toppen som *alla* med högst inkomst. Det gör i sin tur att det blir betydligt svårare för barnen till de i toppen att nå högre inkomster än deras föräldrar. I botten av fördelningen är det tvärtom, i föräldragenerationens inkomstfördelning definieras botten av *alla* med lägst inkomster, men inte alla barn i dessa familjer hamnar själva i motsvarande del av fördelningen. Om målet är att nå en högre inkomstnivå än sina föräldrar, så är det enklare för barn med låginkomstföräldrar. Inget av detta ska

förstås inte sammanblandas med hur det går för dessa barn i inkomstnivåtermer, det säger bara något om hur det går för dem relativt just deras respektive föräldrar. I termer av inkomstnivåer så är det fortsatt så att barn till föräldrar i toppen av inkomstfördelningen med stor sannolikhet når högre inkomster än barn med föräldrar i botten av inkomstfördelningen.

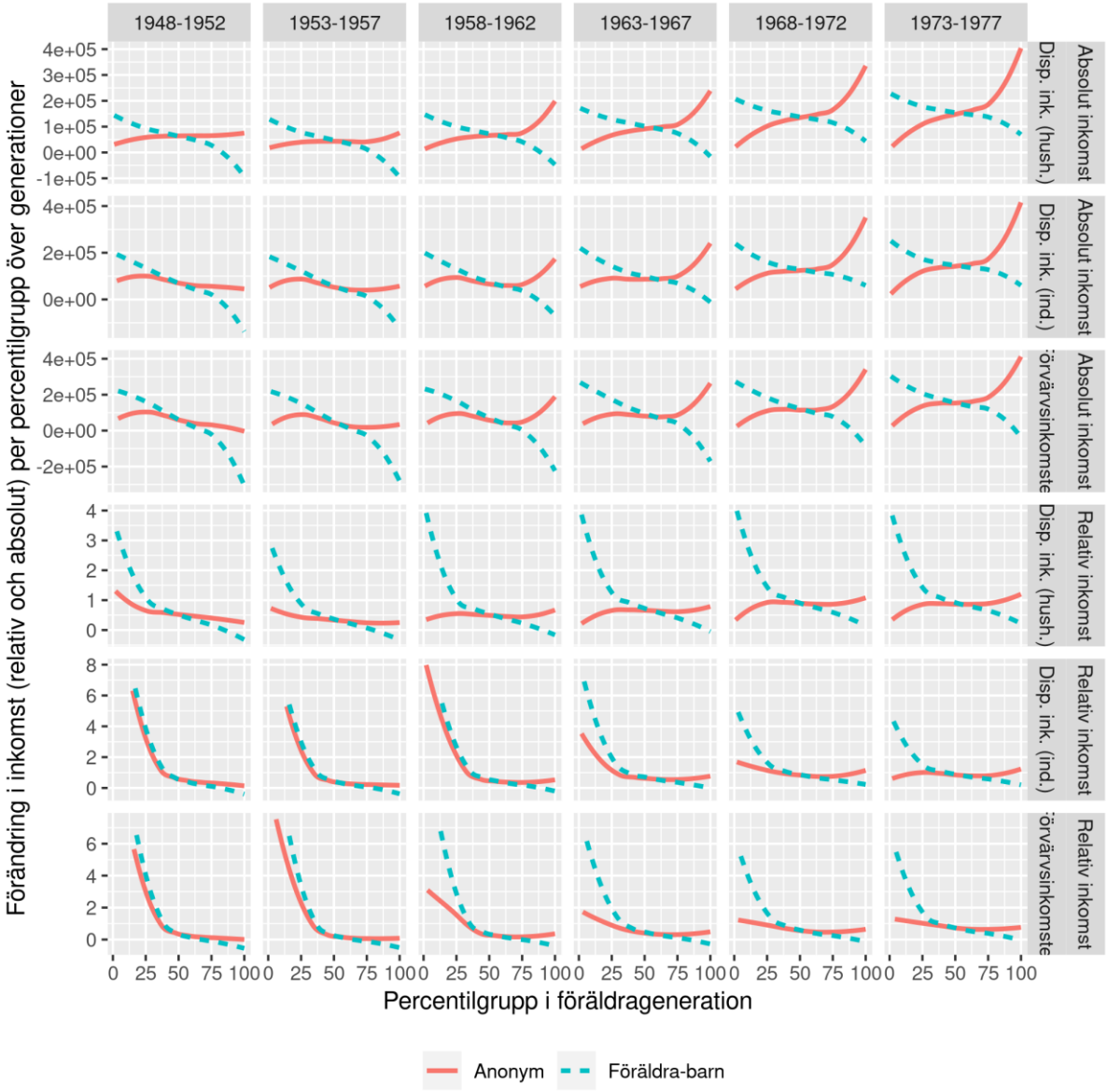

Figur 15. Jämförelse mellan anonyma och icke-anonyma tillväxtincidenskurvor för föräldra-barn par, för olika kohorter och inkomstslag.

Figur 15 illustrerar väl de generella skillnaderna i ”formen” på utvecklingen beroende på om man studerar anonyma tillväxtincidenskurvor eller den icke-anonyma varianten. I alla paneler i figur 15 är de röda linjerna de anonyma tillväxtincidenskurvorna (i absoluta tal i de tre översta raderna, i termer av procentuell tillväxt mellan generationer i de tre undre raderna). De är generellt sett positivt lutande för absoluta tal, vilket alltså innebär att inkomstökningen i kronor har varit större ju högre upp i fördelningen man kommer. Men ser man istället till de blå, icke-anonyma kurvorna, där man följer de barn

som kommer från respektive percentil så är lutningen den omvända (för medianutfallen). Ju högre upp man börjar desto mindre är inkomstökningen mellan generationerna. Återigen förtjänar det att poängteras att det förstås inte betyder att utfallet skulle vara lägre för de som har höginkomstföräldrar (eller vice versa för de med låginkomstföräldrar). Det som jämförs här är hela tiden relationen till föräldrarnas startpunkt; en person vars föräldrar hade höga inkomster kan mycket väl ha höga inkomster själv trots att de är lägre än föräldrarnas, och omvänt kan en person vars föräldrar hade låga inkomster själv ha låga inkomster även om de skulle vara högre än föräldrarnas.

4.6 Drivs mobilitet av ekonomisk tillväxt eller förändringar av inkomstskillnader?

Som diskuterats i avsnitt 2 påverkas absolut intergenerationell rörlighet potentiellt av både ökningar i reella inkomstnivåer och av relativa inkomstskillnader. Under perioden sedan 1968 har båda förändrats i Sverige, inkomsterna har ökat men fördelningen av dem har först blivit jämnare, sedan ojämnare. Vilken effekt har dessa utvecklingar – tillväxt i inkomsterna, å ena sidan, och förändringen i relativa inkomstskillnader, å andra sidan – på de observerade mönstren i absolut rörlighet som illustreras till exempel i figur 7, i avsnitt 4.1? Denna fråga kan besvaras på många olika sätt. Vi väljer här att jämföra den förverkligade utvecklingen för olika kombinationer av barn-förälder, som i avsnitt 4.1, med utfallen i två kontrafaktiska fall.

I det ena fallet manipulerar vi samtliga underliggande inkomstfördelningar så att de har samma medeltal som fördelningarna för de olika inkomstslagen hade år 2017, men de relativa inkomstskillnaderna i fördelningarna förblir oförändrade. Vi genomför alltså ett tankeexperiment där vi ställer frågan: ”hur hade den absoluta rörligheten utvecklats om genomsnittsinkomsterna i Sverige sedan 1968 hade varit oförändrade på den nivå där de låg år 2017?” Annorlunda uttryckt betyder detta att vi tar bort all genomsnittlig ekonomisk tillväxt under perioden men ändrar fördelningen i enlighet med data. Utifrån en jämförelse med de förverkligade förändringarna kan vi bedöma hur viktiga förändringar i relativa inkomstskillnader varit för den absoluta rörligheten.[33]

I det andra tankeexperimentet manipulerar vi de årliga inkomstfördelningarna så att de har samma relativa inkomstskillnader som rådde år 2017. Med hjälp av dessa ställer vi frågan: hur hade den absoluta rörligheten utvecklat sig om de relativa inkomstskillnaderna i Sverige sedan 1968 varit de samma som 2017? En jämförelse med den förverkligade rörligheten låter oss bedöma hur viktiga inkomstskillnadernas utveckling varit för den absoluta rörligheten.

Figur 16 nedan återger på första raden figuren från avsnitt 4.1 som visar andelen personer med högre inkomst än sina föräldrar för kombinationer av barn-förälder för de olika inkomstslag vi studerar Nästa rad visar de kontrafaktiska mönstren när vi höjt alla årens genomsnittsinkomst till genomsnittet

[33] Vi ger i appendixet en mer detaljerad och teknisk beskrivning av hur vi gått tillväga.

år 2017 och den nedersta raden motsvarande när vi fixat fördelningen i alla år att vara den som gällde år 2017.

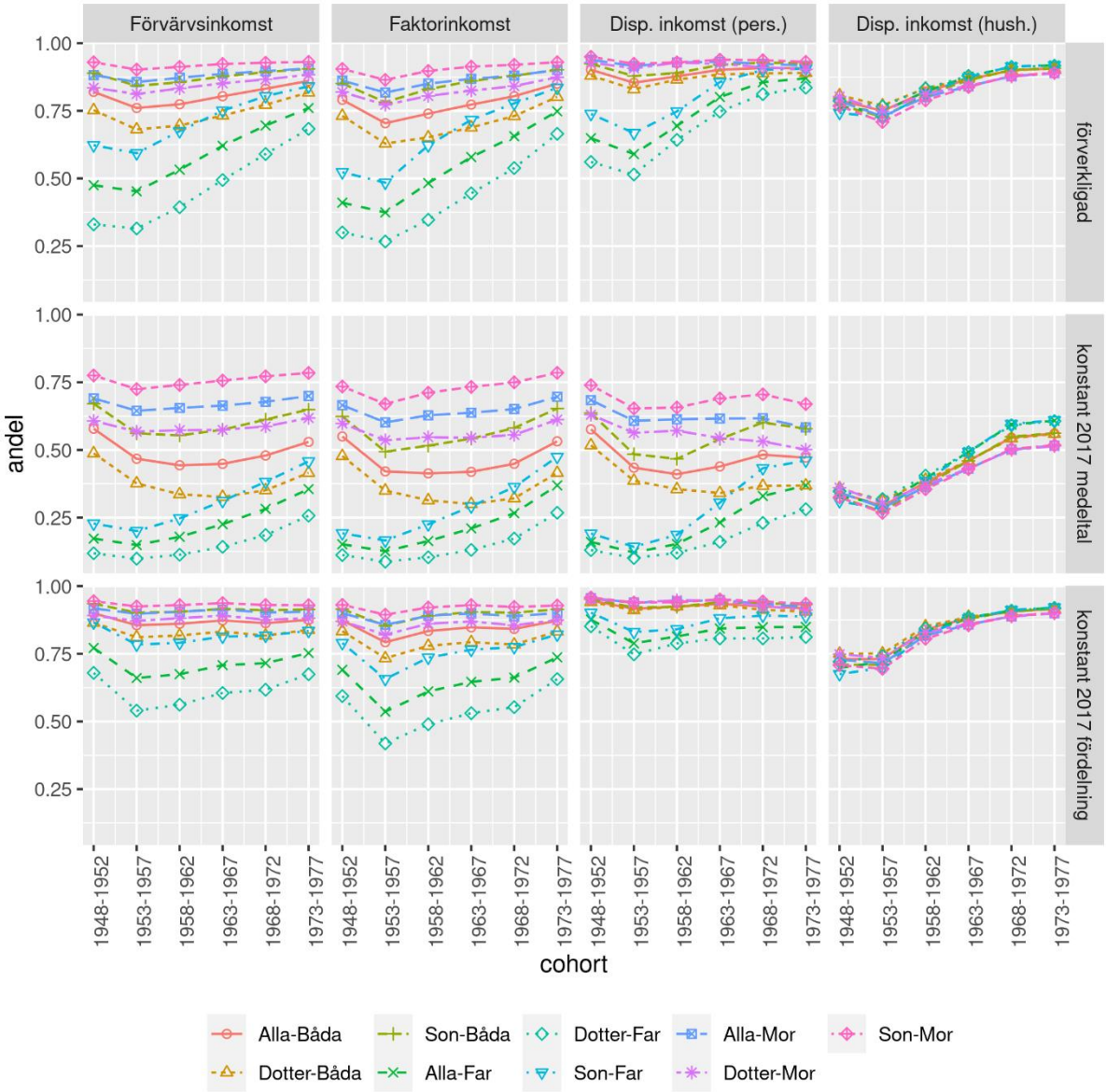

Figur 16. Kontrafaktiska utfall av absolut rörlighet 1) utan förändring av den genomsnittliga inkomstnivån (fixera genomsnittsinkomsten alla år till 2017 års nivå), och 2) med fördelningen fixerad till 2017 års nivå.

De största förändringarna syns när vi konstanthåller inkomstnivåerna över tid (den andra raden) och betraktar barnens inkomstnivåer jämfört med faderns inkomst. Om det inte funnits någon inkomsttillväxt under perioden skulle mycket få av barnen nå sina fäders inkomst, speciellt för de tidiga kohorterna. Detta illustrerar å ena sidan vikten av tillväxten i sig men också betydelsen av förändringarna i familjers inkomststruktur.

Jämför man utfallen i hushållsinkomster när vi konstanthåller 2017 års fördelning med det förverkligade utfallet så ser man knappt någon skillnad. Ser man däremot till utfallen i relation till faderns inkomst i föräldragenerationen kan man notera en betydande ökning i det kontrafaktiska utfallet, speciellt för döttrar. Nästan dubbelt så många döttrar når en högre inkomstnivå än sin far bara genom att vi manipulerar fördelningen.

5. Vad kan vi säga om förändringar av välfärd över tid

Resultaten i avsnitt 4 visar att man kan studera skillnaderna i föräldrars och barns inkomster i vuxen ålder på många olika sätt. De visar också att resultaten skiljer sig åt beroende på om man uttrycker förändringarna i absoluta tal eller som procentuella förändringar, om man tittar på individuella inkomster eller hushållsinkomster, och att bilden av förändringar över inkomstfördelningen kan se olika ut beroende på om man studerar anonyma och icke-anonyma relationer mellan barn- och föräldragenerationen. Inte desto mindre visar resultaten att man förstås – givet att man är tydlig med hur man definierar föräldra-barn kopplingen och vilket inkomstbegrepp man menar – kan svara på frågor som ”hur stor del av alla i en generation har högre real inkomst än sina föräldrar?” och ”hur många personer uppnår en högre rang än sina föräldrar i inkomsttermer?”, och så vidare.

Men även om vi skulle bestämma oss för att något av dessa är det som bäst fångar just den jämförelse vi vill göra så återstår fortfarande flera steg för att kunna svara på frågan: ”Har barnen fått det bättre än sina föräldrar?”.[34] I detta avsnitt ska vi diskutera några aspekter av detta problem. Vi gör detta i syfte att tydliggöra vilken typ av antaganden som måste göras om man vill ta steget från utfallet i termer av pengar (även om dessa redovisas i reala termer) till att prata om jämförelser av individuell välfärd. Vår avsikt här är förstås inte att leverera några definitiva svar på hur man ska ta dessa steg, men väl att poängtera att de finns och relatera våra huvudresultat till några av de många tolkningar som kan komplettera dessa.

5.1. Relationen mellan intergenerationell absolut inkomstmobilitet och välfärd

Ekonomer är ofta noga med att poängtera det som ska ”maximeras” i olika former av välfärdsanalys är ”nytta” snarare än ”pengar” eller ”konsumtion”. Det vanligaste sättet att uttrycka detta på är genom en ”nyttofunktion” som beskriver hur ett utfall i pengar (eller konsumtionsmöjligheter), c, översätts till nytta, $u(c)$. Ett standardantagande för i princip all ekonomisk analys är att anta att, oavsett hur förhållandet i övrigt ser ut, så är ”mer c bättre”, alltså $u'(c) > 0$. Oftast antas också att marginalnyttan av

[34] Det saknas ännu fler steg för att dra slutsatser om i vilken mån samhället som helhet blivit bättre, då sådana utsagor också kräver ställningstaganden kring frågan om hur man ska aggregera individuella nyttor till samhällsnytta. Frågor kring detta diskuterar vi inte alls utan begränsar oss till frågor om vad som ger individuell nytta. Atkinson (2009) tar upp en rad frågor kring problematiken att summera de individuella nyttorna till en ”social välfärdsfunktion”.

ytterligare c är avtagande, alltså att $u''(c) < 0$.[35] Om vi gör dessa standard antaganden kan vi konstatera en viktig första uppenbar men viktig sak och det är följande: Om föräldragenerationen har nivå c_1 och barngenerationen nivå c_2 , och $c_2 > c_1$, då är också $u(c_2) > u(c_1)$, för alla tänkbara nyttofunktioner.

Vi kommer således inte fokusera på potentiella problem som uppstår i transformationen från pengar eller konsumtion till nytta för att göra den intergenerationella jämförelsen.[36] I stället kommer vi diskutera tre andra typer av frågeställningar: 1) vilket inkomstmått ska vi välja, 2) hur ska vi tänka kring betydelsen av individuell inkomst för total konsumtion, då offentliga åtaganden varierar över tid (och mellan generationer), och 3) vilken betydelse har det om upplevd nytta beror på en kombination av egen inkomstnivå och den nivån i relation till en referensinkomst, antingen i ens egen bakgrund, eller i ens samtid?

5.1.1. Vilket inkomstmått fångar bäst välfärd i respektive generation?

En första omständighet som måste beaktas är som sagt att vi sällan mäter c, utan istället någon typ av inkomst, y. Hur man bäst konverterar en individs inkomst, y, till jämförbara konsumtionsmöjligheter, c, är något som är centralt för mycket av inkomstfördelningsforskningen och det finns relativt tydlig konsensus om hur detta bör göras (beskriven i publikationerna av ”*The Canberra group”*, 2001, 2011). Kort beskrivet summeras alla inkomster på hushållsnivå och delas sedan mellan alla individer i hushållet enligt en ekvivalensskala. Detta ger individers *disponibla inkomster* (ej att förväxla med individuella disponibla inkomster som är en persons inkomster efter alla skatter och transfereringar, men utan hänsyn tagen till hushållsförhållandena). För intergenerationell analys har detta en rad implikationer.

En första skulle vara att analysen bör göras baserat på disponibla inkomster. Om det man vill jämföra mellan generationerna är individers konsumtionsmöjligheter så är dessa inkomster det närmaste vi kommer. Men detta betyder att vi likställer nyttan för individer i, till exempel, en familj där en person arbetar och har hög inkomst, med en där två arbetar men har betydligt lägre inkomst var för sig (givet att de i övrigt är lika). Det är inte i sig uppenbart, men det är inte heller klart i vilken riktning nyttoskillnaden går. Man kan tänka sig att om en person arbetar och får en hög inkomst, medan en inte arbetar alls och får tillgång till halva ersättningen (i konsumtionstermer) så har den arbetande personen lägre individuell nytta än om de båda arbetade ”hälften var”. Detta skulle vara resultatet av en standardmodell av individuellt arbetsutbud med nytta över inkomst och fritid (förutsatt detta binära val). Men det finns förstås andra aspekter att ta hänsyn till. Att ha ”egen inkomst” är sannolikt nyttoskap-

[35] Den avtagande marginalnyttan är av mindre betydelse i analysen här och så länge vi resonerar kring individuella föräldra-barn-par. Den är däremot av mycket stor vikt så fort vi vill ta steget till att säga något om total samhällsnytta. Då kan, till exempel, förändringar hos de med låga c väga mycket tyngre än förändringar hos dem med höga c, och så vidare.
[36] Vi förutsätter här att nyttofunktionen inte ändras mellan generationer, vilket man egentligen inte alls kan vara säker på. Men den större diskussionen lämnar vi, tillsammans med aggregerandet av individuell nytta till social nytta, åt sidan.

ande för de flesta bortom konsumtionsmöjligheter. Om vi inkluderar detta kan mycket väl den negativa effekten av att vara beroende av någon annans inkomst för att ha en viss konsumtionsnivå överväga nyttan av ”fritid”.

Om vi ser till en av de största förändringarna på arbetsmarknaden under perioden vi studerar är det kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande. Andelen hushåll med två förvärvsarbetande personer är i betydligt högre i barngenerationerna än i föräldragenerationerna. Detta betyder att skillnaden mellan döttrars egna inkomster och deras mödrars egna inkomster är långt större än skillnaderna i disponibla inkomster. Vilka slutsatser som ska dras av detta i nyttotermer är dock oklart.

5.1.2. Vilken effekt har offentlig konsumtion?

Ytterligare en viktig aspekt som påverkar, och som också förändrats under den tidsperiod vi studerar, är att konsumtion (i vid bemärkelse) kan delas upp i privat konsumtion och offentlig konsumtion. För att tydliggöra den här dimensionen kan det vara bra att använda ett något överdrivet exempel. Antag att föräldragenerationens samhälle är ett där allt ifrån barnpassning till skolgång till universitetsutbildning till sjukvård betalas privat, medan i barngenerationen har samhällsinstitutioner ändrats till att alla dessa saker är kraftigt subventionerade av det offentliga. I slutändan måste dessa saker förstås betalas vilket gör att i föräldragenerationen skulle inkomstskatten sannolikt vara lägre, men å andra sidan skulle de saker de betydligt högre inkomstnivåerna måste täcka också vara högre. Exakt hur inkomst och substitutionseffekterna och de omfördelande aspekterna ser ut mellan generationerna är förstås inte möjligt att säga utan ytterligare preciseringar, men grundpoängen torde vara klar; en jämförelse mellan inkomstnivåer i respektive generation är missvisande eftersom det vi mäter ska täcka olika stora konsumtionskorgar. Det är viktigt att poängtera att detta inte har att göra med någon faktisk positiv eller negativ aspekt av respektive samhällsorganisation. Det är ett konstaterande om att den *disponibla inkomst nivå* som vi mäter inte är jämförbar i konsumtionsnyttotermer då den måste täcka olika mängd konsumtion beroende på hur mycket det offentliga finansierar.

Poängen kan tydliggöras genom ett mycket förenklat exempel. Antag att $u(c)= c^{privat} + c^{offentligt}$, där $c^{offentligt}$ kan tillhandahållas av staten genom att beskatta inkomster y med skattesats t.[37] Det betyder att $c^{privat} = (1-t)y$. Å andra sidan antar vi att alla får tillbaka ty i form av offentligkonsumtion (och att detta är precis vad man skulle ha lagt pengar på om det offentliga inte tillhandahöll denna konsumtion. Om vi nu jämför utfall i två generationer, en med offentlig konsumtion och en utan, så är $u(c)= c^{privat} + c^{offentligt} =(1-t)y+ty = y$ i den med offentlig konsumtion och $u(c)= c^{privat} = y$ utan offentliga åtaganden. Det triviala konstaterandet är att nyttan i båda situationerna är y, men det vi jämför mellan de tänkta

[37] Den additiva formuleringen är förstås i sig en enorm förenkling som missar viktiga komplementariteter mellan privat och offentlig konsumtion. Mycket privat konsumtion är betydligt mindre värd i avsaknad av offentlig konsumtion. En bil kan kosta en viss summa pengar men nyttan med den är tydligt avhängig fungerande vägar, etc.

generationerna ovan är en disponibel inkomst nivå som i föräldragenerationen är *y* och i barngenerationen *(1-t)y* vilket skulle få oss dra slutsatsen att saker blivit sämre trots att ingenting hänt.

I verkligenheten är detta förstås betydligt mer komplicerat. Till att börja med finns ett stort mått av omfördelning i varje generation, alla tjänar inte *y* och alla betalar inte samma *t* i skatt, alla får inte heller samma *ty* tillbaka. Man kan förstås också bekymra sig för ineffektivitet, *ty* privat kanske genererar högre nytta, men man kan också tänka sig det omvända. Vidare är det inte självklart hur man ska hantera det faktum att olika offentliga åtaganden tjänar som substitut eller komplement för privat konsumtion på olika sätt i olika faser av livet. Relaterat uppstår också frågor kring hur man ska tänka på offentliga subventioner till allt som rör barn. Det är ju utgifter som avlastar föräldrarnas ekonomi men samtidigt så är det ju pengar som används på barngenerationen. En sämre skolgång kan sägas vara något som gör att föräldrar måste lägga mer pengar privat på att kompensera för detta, men samtidigt kan det ses som en minskad investering i barns humankapital med konsekvenser för barngenerationens framtida livsinkomster, etc.

I slutändan kanske den viktigaste frågan är i vilken mån samhällsåtaganden förändrats tillräckligt mellan generationer för att det ska vara ett problem för jämförelsen. Figur 17 nedan visar utvecklingen för två mycket övergripande mått på det offentligas storlek över tid i form av skattekvoten och offentlig konsumtion som andel av BNP över perioden då barngenerationerna i vår studie föds och växer upp.

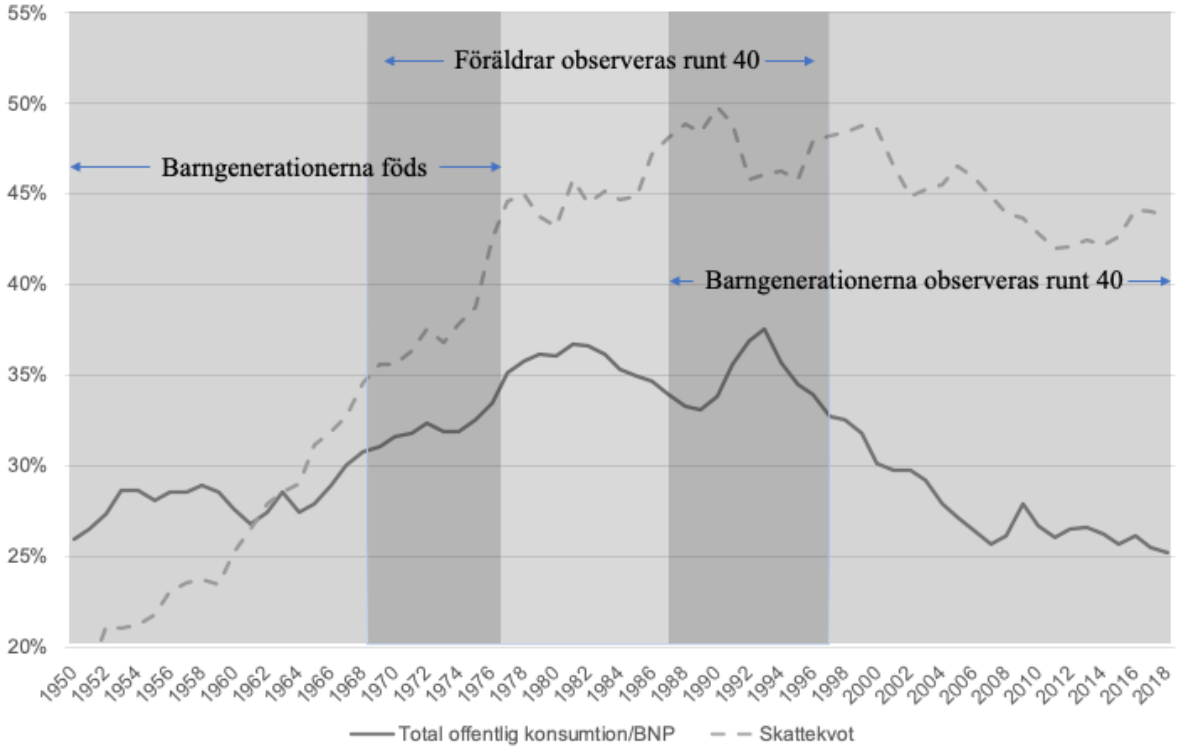

Figur 17: Förändringar i skatter och offentlig konsumtion 1950-2018.

Steget är förstås långt mellan dessa aggregerade mått och vilken relation de har till individuella inkomster. Vidare är också många aspekter av det offentligas åtaganden kraftigt omfördelande över den egna livscykeln (se Bengtsson m fl., 2016) vilket gör det svårt att säga när i livet man idealt sett ska mäta livsinkomsten om fluktuerande offentliga system ska tas med i beräkningen. Det finns analogier till detta i hur man ska se på inkomstfördelningen om man även räknar in offentliga tjänster (se Aaberge m fl., 2006, 2018) och även i hur man ska se på förmögenhetsfördelning om man räknar in offentliga åtaganden (som pensioner, se Roine och Waldenström, 2009, och Wolff och Zacharias, 2009). Hur man bäst korrigerar för alla dessa aspekter är fortsatt en öppen fråga och beror på syftet med jämförelsen. Givet vilken varierande roll staten har över tid är det dock helt säkert att det spelar roll för utsagor om i vilken mån ett visst absolut belopp gånger ger högre eller lägre nytta vid tidpunkter med 30-40 år mellan sig.[38]

5.1.3. Är absolut nivå viktigare än relativ? – Nyttan av inkomster i förhållande till en referensnivå

Ytterligare en viktig aspekt av nyttan av en viss nivå av inkomster eller konsumtionsmöjligheter har att göra med upplevd nytta som en kombination av nivå och position (eller mera allmänt av nivå och nivåns relation till en referensnivå). Fenomenet att konsumtion inte bara genererar individuell välfärd genom konsumtionen i sig, utan att det också finns en aspekt av jämförelse med andra som är viktig, har analyserats åtminstone sedan Smith (1759) och Veblen (1899). Den explicita formuleringen av nytta som en kombination av individuell konsumtionnytta och denna konsumtionsnivås relation till en referensnivå associeras oftast med Duesenberry (1949) och hans ”relativa inkomst-hypotes”. I närtid har frågan återkommit i litteraturen om konsumtion och ”lycka” (se till exempel Robert Franks ”Does Absolute Income Matter”, 2005). Det finns också en stor forskningslitteratur inom arbetsmarknadsekonomi om relationen mellan relativa löner och dess effekt på hur man utför sitt arbete (se t ex Akerlof och Yellen, 1990). Att explicit inkludera denna typ av referensberoende nytta i studiet av social välfärd, fattigdom, och inkomstfördelning, görs i Jäntti et al. (2014).

Det finns många sätt att formulera nytta som en funktion av både absolut och relativ konsumtion men en generell formulering kan vara av typen $u(c)=f(c) + g(c/\underline{c})$, där c är den egna konsumtionen, f och g är funktioner, och $c/\underline{c}$ är egen konsumtion i relation till referenskonsumtionsnivån, $\underline{c}$. Referensnivån kan vara en persons familj och umgängeskrets, ens kollegor, eller de som bor i samma område. När man ska se till en hel befolkning är dock den vanligaste formuleringen den egna inkomsten i relation till snittet eller medianinkomsten. Detta är inte en formulering som är särskilt kontroversiell. I själva verket är till exempel den vedertagna definitionen av fattigdom i samhället ett exempel på en sådan

[38] Ett liknande resonemang kan förstås föras kring konsumtionskorgens förändring över tid i andra dimensioner än det offentligas åtaganden. Internet, streamingtjänster och mobiltelefoner är bara några exempel på sådant som i dag kostar relativt lite och som för 40 år sedan inte fanns.

formulering: En person betraktas i Sverige (och i EU) som fattig om denne har mindre än 60 procent av medianinkomsten.

I relation till utvecklingen vi ser i Sverige så är det tydligt att absoluta nivåer gått upp för det stora flertalet men också att inkomstspridningen ökat. Den sammanlagda effekten på välfärd beror då på hur människor värderar de olika delarna av utvecklingen. Om nyttan beror på en kombination av absolutnivå och att inte vara fattig i det samhälle där man lever är det inte självklart att den upplevda nyttan ökat mellan generationerna.

Under den period vi granskar, 1968-2018, har inte bara inflationstakten utan även såväl de nominella som de reella räntorna varierat kraftig. Även om man bortser från det faktum att de finansiella marknaderna under 1970-talet var väldigt olika de som observeras efter successiva liberaliseringar med början på 1980-talet så kan man fråga sig om inte variationer i räntor borde beaktas på något sätt. I princip kan man vid beräkningen av långsiktig inkomst eller livsinkomst utgå ifrån att beräkna nuvärdet av inkomsterna de olika åren, i vilket fall de olika årens inkomster viktas med en faktor som beror på räntan. Vid värderandet av nuvärdet av såväl föräldra- som barngenerationens inkomster skulle nuvärdesjämförelsen av i övrigt lika reella inkomster påverkas av förändringar i räntenivån över generationer och fluktuationer av räntan inom generationer. I praktiken är det dock ovanligt att variationer i räntenivån beaktas vid analyser av intergenerationell mobilitet, varför också vi i denna studie valt att låta bli.

6. Slutsatser

Denna studie har adresserat frågan om i vilken mån vi kan säga att ”barn har fått det (ekonomiskt) bättre än sina föräldrar” i Sverige under det senaste halvseklet. Om man med denna fråga menar ”har genomsnittet av barnen fått det bättre än snittet för föräldrarna, i termer av disponibla inkomster på hushållsnivå (alltså det inkomstbegrepp som brukar användas för att komma så nära konsumtionsmöjligheter som möjligt) så är svaret ”ja” för mellan 80 och 90 procent av befolkningen för alla kohorter födda från runt 1950 till 1977. Den siffran är förmodligen hög relativt andra länder och uppvisar inte heller någon tendens att sjunka över tid i de svenska data vi studerat – vilket den tycks göra i till exempel USA.

Vi har dock också illustrerat att frågan om barnens ekonomiska utfall relativt sina föräldrar kan ges många andra tolkningar och svaren kan bli mycket annorlunda beroende på exakt vad man väljer att studera. För att svara på frågan i allmänhet måste man börja med att bestämma vilka ”barnen” och ”föräldrarna” är. Vill vi skilja på söner och döttrar, är det i relation till båda föräldrarna eller mödrar och fäder separat, och så vidare. Vidare måste man bestämma vilken typ av inkomstmått man vill be-

akta. Här kan man tänka sig utfall som är knutna till individens egna arbetsmarknadsutfall, eller inkomstbegrepp som tar hänsyn till skatter och transfereringar, eller inkomstbegrepp som också beaktar personens hushållssituation.

Den kanske tydligaste slutsatsen av denna studie är att det är viktigt att vara tydlig med både vilken familjekoppling och vilket inkomstbegrepp man studerar. Våra resultat visar att skillnaden i svar på frågan ”hur stor andel av barn har fått högre inkomst än sina föräldrar?” varierar från 30 procent (om man jämför förvärvsinkomster för döttrar födda runt 1950 relativt deras fäder), till drygt 90 procent (om man istället jämför söner med mödrar i födda runt 1980). Detta resultat är i hög grad knutet till kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande under den period vi studerar. Om man för denna kohort istället jämför individers disponibla hushållsinkomster så ändras svaret till ungefär 80 procent (oavsett vilken föräldra-barn koppling som görs).

När vi varierar i vilken mån föräldrar eller barn är utrikesfödda så finner vi inga stora skillnader. Det är dock värt att påminna sig om att kraven för att kunna göra analysen är att vi måste observera båda generationernas inkomster i Sverige runt 40 års ålder vilket förstås gör att många som inte uppfyller detta krav faller bort. Det betyder också att våra resultat av nödvändighet på denna punkt speciellt i föräldragenerationen, till största del fångar invandring främst från våra grannländer under 1930-60-talen och senare arbetskraftsinvandring, grupper för vilka inkomstfördelningen inte är så olik den för föräldrar födda i Sverige. När vi preliminärt beaktar regionala skillnader ser vi relativt stor variation i nivåer mellan olika regioner men likartade trender oavsett barnens födelseplats. Denna dimension förtjänar dock att studeras i mycket större detalj.

Vår analys av så kallade ”tillväxtincidenskurvor” visar att det finns stora skillnader i utfall över inkomstfördelningen. Resultaten är dock annorlunda om man gör jämförelsen mellan olika delar av barn- respektive föräldragenerationens inkomstfördelning utan hänsyn till de enskilda individernas utgångspunkter, eller om man explicit jämför varje individ i barngenerationen med dennes utgångspunkt. Det förstnämnda, så kallade ”anonyma tillväxtincidenskurvor”, jämför inkomstnivån i en viss del av föräldragenerationens inkomstfördelning med motsvarande inkomstnivå i barngenerationens inkomstfördelning utan hänsyn till vilka i respektive generation som befinner sig där. För denna typ av jämförelse är det generella mönstret att den relativa förändringen (mätt i procent) är störst i botten av fördelningen, medan det omvända gäller i absoluta tal (förändring mätt i kronor). Annorlunda uttryckt, procentuellt sett är inkomstökningarna större längre ner i fördelningen när man jämför barn och föräldrafördelningarna, men uttryckt i kronor så är skillnaderna större ju högre upp man kommer i fördelningen. Ser man istället till icke-anonyma tillväxtincidenskurvor så är de generellt sett negativt lutande över inkomstfördelningen. Medianutfallet för barn med föräldrar i botten av fördelningen är typiskt sett positivt relativt deras startpunkt både i absoluta och relativa tal, medan det omvända gäller för barn med föräldrar i toppen av fördelningen. Även här handlar förklaringen om att när jämförelsen

görs relativt den egna startpunkten så är det enklare att ha positiva utfall om man börjar i botten än i toppen av fördelningen (regression mot medelvärdet).

Slutligen har vi också diskuterat vilka utmaningar som finns i att ta steget från konstaterandet, ”80-90 procent av barngenerationerna har, när de är runt 40-år gamla, uppnått högre disponibla inkomster än deras föräldrar hade i motsvarande fas i livet”, till slutsatsen, ”de flesta har fått det bättre än sina föräldrar”. Vårt korta svar på frågan om det första konstaterandet resulterar i slutsatsen är: ”inte utan ytterligare antaganden”. Vi har bara kort diskuterat några aspekter av denna problematik i förhoppningen att illustrera varför det inte kan tas som självklart att uppnå en högre inkomst än ens föräldrar automatiskt leder till slutsatsen att man ”fått det bättre”. Jämförelsen är definitivt ett steg på vägen men det finns fortsatt mycket att tydliggöra vad gäller sambandet mellan intergenerationell mobilitet och individuell välfärd.

Referenser

Aaberge, R. och Langørgen, A. (2006). ”Measuring the Benefits from Public Services: The Effects of Local Government Spending on the Distribution of Income in Norway”. *Review of Income and Wealth*, 52(1), 61–83.

Aaberge, R., Langørgen, A., P. Lindgren (2018). ”Accounting for Public In-Kind Transfers in Comparisons of Income Inequality between the Nordic Countries” i *Nordic Economic Policy Review 2018: Increasing Income Inequality in the Nordics*, Calmfors, L., och, J. Roine (*red.*), Nordic Council of Ministers, Nordregio.

Acemoglu, D. och D. H. Autor. (2011). ”Skills, Tasks and Technologies: Implications for Employment and Earnings” i *Handbook of Labor Economics, Volume 4*, Ashenfelter, O. och D. E. Card (*red.*), Amsterdam: North-Holland, Elsevier.

Akerlof, G., och J. Yellen. (1990). “The fair-wage effort hypothesis and unemployment”. *Quarterly Journal of Economics,* 105, (2), 255–84.

Autor, D. H. (2015). "Why Are There Still So Many Jobs? The History and Future of Workplace Automation", *Journal of Economic Perspectives*, 29(3), 3-30.

Atkinson, A. B. (2009). “Economics as a Moral Science”. *Economica,* 76, 791-804.

Bengtsson, N., Holmlund, B., och D. Waldenström (2016). ”Lifetime Versus Annual Tax-And-Transfer Progressivity: Sweden, 1968–2009”. *Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 118, Issue 4, 619-645.

Berman, Y. (2018). “The Long Run Evolution of Absolute Intergenerational Mobility,” unpublished manuscript.

Björklund, A. (1993). “A Comparison Between Actual Distributions of Annual and Lifetime Income: Sweden 1951-1989”. *Review of Income and Wealth*, 39(4), 377-386.

Björklund, A., och M. Jäntti (1997). ”Intergenerational Income Mobility in Sweden Compared to the United States”. *American Economic Review,* 87(4), 1009–1018.

Björklund, A., och M. Jäntti (2009). ”Intergenerational income mobility and the role of family background” i W. Salverda, B. Nolan, och T. M Smeeding (*red.*), *Oxford Handbook of Economic Inequality*, kap. 20, 491–521. Oxford: Oxford University Press.

Björklund, A., och M. Jäntti (2020). ”Hur viktig är familjebakgrunden för ekonomiska utfall? En jämförelse av fyra ansatser”. *Ekonomisk Debatt,* 48(4), 36-44.

Björklund, A., Jäntti, M., och J. Roemer (2012). ”Equality of opportunity and the distribution of long-run income in Sweden”. *Social Choice and Welfare,* 39 (2/3), 675-696.

Bourguignon, F. (2011). “Non-anonymous growth incidence curves, income mobility and social welfare dominance”. *Journal of Economic Inequality*, 9, 605–627.

Böhlmark, A., och M. Lindquist. (2006). “Life-cycle variations in the association between current and lifetime income: Replication and extension for Sweden”. *Journal of Labor Economics*, 24(4), 879-896.

Bönke, T., A. Harnack, och H. Luthen. 2019. “Are Children Better off? Intergenerational Mobility of Living Standards”. Unpublished manuscript.

Burkhauser, R., och K. A. Couch. (2009) “Intergenerational mobility and intertemporal mobility”, kapitel i W.Salverda, B. Nolan, och T. M. Smeeding (*reds*.), *The Oxford Handbook of Economic Inequality*. Oxford University Press.

Chetty, R., Hendren, N., Kline, P., Saez, E., och N. Turner. (2014). “Is the United States Still a Land of Opportunity? Recent Trends in Intergenerational Mobility.” *American Economic Review* 104(5), 141-47.

Chetty, R., Grusky, D., Hell, M., Hendren, N., Manduca, R., och J. Narang. (2017). “The fading American dream: Trends in absolute income mobility since 1940”. *Science*, 356(6336), 398-406.

Corak, M. (2016). “Inequality from Generation to Generation: The United States in Comparison”. 9929. *IZA Discussion Papers* 9929, IZA.

Dabla-Norris, E., Kochhar, K., Ricka, F., Suphaphiphat, N, and E. Tsounta. (2015). “Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective”. IMF, SDN 15/13.

Duesenberry, J. (1949). *Income, saving, and the theory of consumer behavior*. Cambridge: Harvard University Press.

Fields, G. S., och E. A. Ok (1999). ”The meaning and measurement of income mobility: an introduction to the literature” i Silbert, J. (*red*.), *Handbook of Income Inequality Measurement*. Series on Recent Economic Thought, vol. 71, 557-598. Kleuwer Academic Publishers, Boston.

Finanspolitiska rådet (2018): ”Svensk finanspolitik”. Finanspolitiska rådets rapport 2018.

Frank, R. H. (2005). “Does Absolute Income Matter?” i L. Bruni och P. L. Porta (*red.*), *Economics & Happiness: Framing the Analysis.* 65–90. Oxford University Press.

Haider, S., och G. Solon (2006). "Life-Cycle Variation in the Association between Current and Lifetime Earnings". *American Economic Review*, 96 (4), 1308-1320.

Jäntti, M., och S. Jenkins (2015). ”Income mobility”, kap. 10, 807–935 i A. B. Atkinson och F. Bourguignon (*red*.), *Handbook of Income Distribution. Volume II*, Elsevier Science, North Holland.

Jäntti, M., B. Bratsberg, K. Røed, O. Raaum, R. Naylor, E: Österbacka, A. Björklund, och T. Eriksson. (2006). “American exceptionalism in a new light: a comparison of intergenerational earnings mobility in the Nordic countries, the United Kingdom and the United States”, IZA Discussion Papers, No. 1938, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn.

Jäntti, M., R. Kanbur, M. Nyyssölä,och J. Pirttilä (2014). ”Poverty and Welfare Measurement on the Basis of Prospect Theory”. *Review of Income and Wealth,* 60(1), 182–205.

Krueger, A. (2012) “The Rise and Consequences of Inequality”, presentation vid CAP, 12 Januari, 2012. https://www.americanprogress.org/events/2012/01/12/17181/the-rise-and-consequences-of-inequality/.

Larrimore, J., Burkhauser, R. V., Auten, G., och P. Armour (2020). “Recent Trends in U.S. Income Distributions in Tax Record Data Using More Comprehensive Measures of Income Including Real Accrued Capital Gains”. *Journal of Political Economy, forthcoming.*

Liss, E., Korpi, M., och K. Wennberg (2019). “The American Dream Lives in Sweden: Trends in Intergenerational Absolute Income Mobility”. *Ratio Working Papers* 325. Ratio.

Manduca, R. M. Hell, A. Adermon, J. Blanden, E. Bratberg, A. C. Gielen, H. van Kipepersluis, K. Bok Lee, S. Machin, M. D. Munk, M. Nybom, Y. Ostrovsky, S. Rahman, och O. Sirniö. (2020). ”Trends in Absolute Income Mobility in North America and Europe”. *IZA Discussion Paper* No 13456, IZA, Bonn.

Milanovic, B. (2016). *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization.* Harvard University Press, Cambridge.

OECD (2011). ”Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising”. OECD Publishing, Paris, http://www.oecd.org/els/soc/dividedwestandwhyinequalitykeepsrising.htm.

OECD (2019). “*Under Pressure: The Squeezed Middle Class*”, OECD Publishing, Paris.

Ostrovsky, Y. (2017). “Doing as Well as One’s Parents? Tracking Recent Changes in Absolute Income Mobility in Canada.” *Economic Insights*, Statistics Canada.

Ravallion, M. (2018). “Inequality and Globalization: A review Essay”. *Journal of Economic Literature*, 56(2), 620–642.

Roemer, John E. (1998). *Equality of Opportunity*. Harvard University Press, Cambridge.

Roine, J., och D. Waldenström (2009). “Wealth Concentration over the Path of Development: Sweden, 1873–2006”. *Scandinavian Journal of Economics*, 111(1), 151-187.

Roine, J., och D. Waldenström (2010). “Top Incomes in Sweden over the Twentieth Century” i Atkinson, A.B., and Piketty, T. (red.), *Top Incomes over the Twentieth Century: Volume II, A Global Perspective*, Oxford University Press.

Roine, J., och D. Waldenström (2015). ”Long-run trends in the distribution of income and wealth”, kap. 7, 469-593, i Atkinson, A. B., och F. Bourguignon (red.), *Handbook of Income Distribution, Volume II*, Elsevier Science, North Holland.

SCB (2014). ”Generationer genom livet – en demografisk beskrivning av födda under 1900-talet”. *SCBs Demografiska rapport 2014:2*.

SOU 2019:65. Långtidsutredningen 2019. Huvudbetänkande.

SOU 2020:46. En gemensam angelägenhet, Jämlikhetskommissionens huvudbetänkande.

Smith, A. (1759). *The theory of moral sentiments*. London: Printed for A. Millar, and A. Kincaid and J. Bell.

Veblen, T. (1899). *The theory of the leisure class*. New York, NY: Macmillan.

Wolff, E.N., Zacharias, A. (2009). “Household wealth and the measurement of economic wellbeing in the United States”. *Journal of Economic Inequality*, 7, 83-115.

APPENDIX

A1. Sammanräknad inkomst, dess komponenter, disponibla inkomster och skattelagstiftning i Sverige, 1968-2018

Inkomstbegreppen som används här, liksom det underliggande datamaterialet, har sitt ursprung i den svenska taxeringen och lagstiftningen kring den. Med utgångspunkt i de uppgifter som lämnas i självdeklarationer kan man sedan konstruera inkomstvariabler som så nära som möjligt motsvarar det vi idealt sett skulle vilja observera och också justera definitioner över tid för att skapa så jämförbara tidsserier som möjligt. Detta arbete involverar många detaljer och vi ska här bara skissa de viktigaste principerna för detta arbete och de viktigaste förändringarna som skett i termer av skattelagstiftning.

En första viktig skillnad, främst länder emellan, men också över tid, är om beskattning är individuell eller familjebaserad. Under perioden vi studerar har individuell beskattning varit obligatorisk från 1971. Innan dess (med start under 1960-talet; se Roine och Waldenström 2010, s 344-349, för detaljer) kunde gifta par välja om de beskattades tillsammans eller var för sig. Vi har inte gjort några justeringar för åren 1968-70 utöver vad beskrivs i dataavsnittet ovan. Trots införandet av individuell beskattning kvarstod sambeskattning av vissa inkomster fram till 1986 (och förmögenhet sambeskattades fram till skattens avskaffande, se Boschini et al., 2020 för detaljer). Vår bedömning är dock att inga av dessa poster påverkar våra resultat i nämnvärd utsträckning. 1974 sker ytterligare en viktig reform då de flesta arbetsrelaterade offentliga försäkringarna (a-kassa, sjukpenning, föräldrapenning, etc.) blir skattepliktiga. Då dessa inte inkluderas som inkomster i perioden innan så betyder detta sannolikt att inkomstnivåerna innan 1974 underskattas i inkomststatistiken. Vi har inte gjort några korrigeringar för detta i körningarna varför föräldrars inkomstnivå i perioden 1968-1974 underskattas något (och följaktligen överskattas andelen barn med högre inkomster något för denna period). Vår bedömning är dock att effekterna av detta är små.

Inkomstslag och faktorinkomster

Den viktigaste förändringen under perioden är skattereformen 1990/91. Innan den fanns sex inkomstkategorier: *inkomst av tjänst*, bestående av i huvudsak löneinkomster; *inkomst av rörelse*, i huvudsak vinster i egna företag och royalty-inkomster; *inkomst av jordbruksfastighet*, inkomster från jordbruk och skogsbruk; *inkomst av annan fastighet*, i huvudsak hyresinkomster; *inkomst av kapital*, räntein-komster och utdelningar*;* och slutligen *inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet*, periodens motsvarighet till dagens realiserade kapitalvinster, alltså skatt på vinster av att sälja tillgångar. Efter skatterefor-

men 1991 reducerades inkomstslagen till tre: *inkomst av tjänst, inkomst av näringsverksamhet, inkomst av kapital*.[39] Även om både kapitalinkomster och realiserade kapitalvinster skattemässigt betraktas som inkomster av kapital så kan de separeras i statistiken för hela perioden.

Av dessa inkomstslag är *inkomst av tjänst* den helt dominerande inkomstkällan över hela perioden och utgör typiskt sett 80-90 procent av alla deklarerade inkomster. En stor anledning till detta är att egenföretagare som betalar lön till sig själv också sorterar under ”inkomst av tjänst”. Denna dominans speglas också i skattelagstiftningen som har följande grundprincip: ”Till inkomstslaget tjänst räknas inkomster och utgifter på grund av tjänst till den del de inte ska räknas till inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital. Med tjänst avses, 1.anställning, 2.uppdrag, och 3.annan inkomstgivande verksamhet av varaktig eller tillfällig natur.” (§1, 10, Inkomstskattelag, SFS nr. 1999:1229).

I relation till ekonomisk teori är huvudfrågan ”Hur ska inkomsterna delas mellan att vara antingen arbetsinkomster eller kapitalinkomster?”. Att inkomster av tjänst tydligt är arbetsinkomster är klart, men inkomster av näringsverksamhet, och i ännu högre utsträckning inkomster av jordbruk och inkomster av annan fastighet före skattereformen 1991, innehåller sannolikt både arbetsinsats och avkastning på kapital. I våra definitioner har vi valt att fokusera på det som kallas *förvärvsinkomster*, det vill säga summan av alla inkomster av tjänst plus inkomst av näringsverksamhet. I princip betyder det att summera allt som inte är inkomst av kapital över perioden.

Kapitalinkomster består i grunden av *inkomst av kapital* men man kan som sagt diskutera i vilken mån man borde inkludera delar av andra poster (speciellt före 1991). Å andra sidan finns delar av det som redovisas som *inkomst av kapital*, som kanske borde betraktas som baserat på arbete. Detta gäller framförallt de så kallade 3:12 inkomsterna där det, speciellt efter 2006, finns anledning att tro att inkomster som under ett annat skattesystem skulle betalats ut som lön nu istället tar formen utdelning då skattesatsen är lägre (se Alstadsæter, Jacob, and Vejsiu, 2014, för en detaljerad genomgång).[40] Inkomstslaget kapital har gradvis ökat i betydelse, delvis beroende på inkomstomvandling, men sannolikt också baserat på att tillgångsvärden ökat i relation till arbetsinkomstflöden. Summerar man kapitalinkomster och realiserade kapitalvinster utgör de idag närmare 20 procent av alla inkomster från att ha varit under 10 procent på 1990-talet och ännu lägre dessförinnan. Detta beror dock till stor del på skattesystemets utformning vilket gör det svårt att säkert uttala sig om de reella förändringarna över tid.

Disponibla inkomster

Genomgången ovan rör de så kallade faktorinkomsterna, alltså de totala inkomsterna före skatt och transfereringar uppdelade efter inkomstkälla. Som diskuteras i texten ovan är dessa viktiga för vissa jämförelser. För andra är vi dock mer intresserade av de disponibla inkomsterna. Ibland redovisas

[39] Inkomst av näringsverksamhet delas upp i passiv och aktiv men detta är inte en uppdelning som vi tar hänsyn till här.
[40] De så kallade 3:12 reglerna har funnits sedan 1991 men det var främst förändringarna 2006 som gjorde det möjligt att ta ut relativt stora belopp som utdelning vilket i många fall varit skattemässigt attraktivt.

dessa som *individuella disponibla inkomster* och då syftar de på en individs egna deklarerade inkomster efter skatt och transfereringar (där hushållsgemensamma bidrag, som bostadsbidrag och barnbidrag, delas mellan de vuxna i hushållet). I andra sammanhang, och framförallt när man vill jämföra ”ekonomisk standard” mellan individer, antar man istället att alla i hushållet delar på de individuella disponibla inkomsterna. Man tar också hänsyn till att de i hushållet som inte har någon egen inkomst – typiskt sett barnen – får del av hushållets inkomster.

Skatteregistren innehåller variabeln hushållets disponibla inkomst, vilken vi använder som grund för att beräkna den ekonomiska standarden. Vi har inte detaljerad information av hushållsstrukturen, men utifrån de uppgifter vi har, gör som på följande sätt. Om hushållets disponibla inkomst är högre än den personliga, sluter vi oss till att personen har en ”samhörighetsperson”, till exempel att hen samtaxeras med en maka/make, och hushållet alltså innehåller minst en ytterligare vuxen. Vidare så känner vi, för varje år, till hur många barn i åldrarna 0-18 år personen. Vi justerar då hushållets disponibla inkomst med hjälp av det skattade antalet hushållsmedlemmar (1 + eventuell make/make + antal barn 0-18 år) genom att dividera inkomsten med kvadratroten av antalet hushållsmedlemmar. I beskrivningarna nedan framgår hur familjen/hushållet tas fram i våra data de olika åren. Vår procedur resulterar i en del fel – en frånskild eller ogift förälder som inte bor med sina barn får sin ekonomiska standard underskattad relativt hur en inkomstfördelningsstatistiken normal räknar den och en make/make med nollinkomster förblir oobserverad. Vi bedömer dock att det är bättre att på detta sätt göra en del fel i beräknandet av den ekonomiska standarden än att tillskriva hela hushållets disponibla inkomst en enskild person.

Nedan följer en uppräkning av exakt hur de olika inkomstbegreppen konstrueras i vår analys:

A2. Konstruktion av olika inkomstbegrepp 1968-2018

Sammanräknad förvärvsinkomst

Variabeln utgörs av summan för åren 1968-1990 av inkomst av tjänst, inkomst av rörelse, Inkomst av annan fastighet, inkomst av jordbruksfastighet, inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet, inkomst som delägare i enskilt bolag (1968-1970) och beskattningsbar sjöinkomst.

För åren 1991- utgörs variabel av inkomst av tjänst, inkomst av näringsverksamhet och beskattningsbar sjöinkomst

1968-1970

CSFVI=INJO+INAF+INRO+INDR+INTJ+INTF+SJOIN

INJO - Inkomst av jordbruksfastighet
INAF - Inkomst av annan fastighet
INRO - Inkomst av rörelse
INDR - Inkomst som delägare i enkelt bolag m fl

INTJ - Inkomst av tjänst
INTF - Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet
SJOIN - Till sjömansskatt beskattningsbar inkomst

1971-1977
CSFVI=AINJO+BINJO+INAF+AINRO+BINRO+AINTJ+BINTJ+INTF+ SJOIN

AINJO - A-inkomst av jordbruksfastighet
BINJO - B-inkomst av jordbruksfastighet
INAF - Inkomst av annan fastighet
AINRO - A-inkomst av rörelse
BINRO - B-inkomst av rörelse
AINTJ - A-inkomst av tjänst
BINTJ - B-inkomst av tjänst
INTF - Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet
SJOIN - Beskattningsbar sjöinkomst

1978
CSFVI=INATJ+INSFAST+INSTFF+INASJOR+INBSJOR+INASROR+INBSROR+INSJO

INATJ - A-inkomst av tjänst
INSFAST - Inkomst av annan fastighet
INSTFF - Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet
INASJOR - A-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INBSJOR - B-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INASROR - A-inkomst av rörelse
INBSROR - B-inkomst av rörelse
INSJO - Beskattningsbar sjöinkomst

1979-1982
CSFVI=INATJ+INBTJ+INSFAST+INSTFF+INASJOR+INBSJOR+ INASROR+INBSROR+INSJO

INATJ - A-inkomst av tjänst
INBTJ - B-inkomst av tjänst
INSFAST - Inkomst av annan fastighet
INSTFF - Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet
INASJOR - A-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INBSJOR - B-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INASROR - A-inkomst av rörelse
INBSROR - B-inkomst av rörelse
INSJO - Beskattningsbar sjöinkomst

1983-86
CSFVI=INTJ+INSFAST+INSTFF+INSJOR+INSROR+INSJO

INTJ - Inkomst av tjänst
INSFAST - Inkomst av annan fastighet
INSTFF - Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet
INASJOR - A-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INBSJOR - B-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INASROR - A-inkomst av rörelse
INBSROR - B-inkomst av rörelse
INSJO - Beskattningsbar sjöinkomst

1987-1990
CSFVI=INTJ+INSFAST+INSTFF+INSJOR+INSROR+INSJO

INTJ - Inkomst av tjänst
INSFAST - Inkomst av annan fastighet
INSTFF - Inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet
INASJOR - A-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INBSJOR - B-inkomst av jordbruksfastighet statligt
INSROR - Inkomst av rörelse
INSJO - Beskattningsbar sjöinkomst

1991-1993
CSFVI=SINKSJO
SINKSJO - Sammanräknad förvärvsinkomst inkl. sjöinkomst

1993-1997
CSFVI=CSFVISJ
CSFVISJ - Sammanräknad förvärvsinkomst inkl. sjöinkomst

1998-
CSFVI - Sammanräknad förvärvsinkomst
(Sjöinkomst ingår i den ordinarie taxeringen
från och med 1998)

Disponibel inkomst
Variabeln är en delkomponent vid bildandet av disponibel inkomst för familjer - en individkomponent.
Variabeln anger summan av:
Skattepliktiga inkomster minus skatt plus skattefria inkomster.

1968-1970
CDISP=INJO+INAF+INRO+INDR+INTJ+INTF+SJOIN +INKA-(AACC+BACC)

INKA - Inkomst av kapital
AACC - Ackumulerad summa A-skatt
BACC - Ackumulerad summa B-skatt, prel.

1971-1977
CDISP=AINJO+BINJO+INAF+AINRO+BINRO+AINTJ+BINTJ+INTF+
SJOIN+INKA-(SINS+KINS+FOS+SJOS)

INKA - Inkomst av kapital
SINS - Statlig inkomstskatt
KINS - Kommunal inkomstskatt
FOS - Förmögenhetsskatt
SJOS - Sjömansskatt

Från och med 1978 finns disponibel inkomst som färdig variabel
Här nedan beskrivs hur den är skapad för några år.

1978
CDISP=DINKD
DINKD=SINK7-UNFV-SKSLUT+LIVSKF

SINK7 - Sammanräknad inkomst inklusive sjöinkomst
UNFV - Underskott i förvärvskälla
SKSLUT - Slutlig skatt
LIVSKF - Livränta, skattefri del
BOSTK - Bostadsbidrag
SKBBKBT - Statskommunalt bostadsbidrag*/kommunalt bostadstillägg*

1979
CDISP=DINKD
DINKD=SINK7-UNFV-SKSLUT-AVEGEN+LIVSKF+BOSTK+SKBBKBT

SINK7 - Sammanräknad inkomst inklusive sjöinkomst
UNFV - Underskott i förvärvskälla
SKSLUT - Slutlig skatt
LIVSKF - Livränta, skattefri del
BOSTK - Bostadsbidrag
SKBBKBT - Statskommunalt bostadsbidrag*/kommunalt/ bostadstillägg*

1980-1981
CDISP=DIND
DIND - Disponibel inkomst

DIND=SINSJO-AVUSKF-(SKSLUT-AVEGEN)+LIVRSKF+BOSTK+SKBBKBT+AGSFOR

SINSJO - Sammanräknad inkomst inklusive sjöinkomst
AVUSKF - Underskott i förvärvskällan
AVEGEN - Egenavgifter
SKSLUT - Slutlig skatt

LIVRSKF - Livränta, skattefri del
BOSTK - Bostadsbidrag
SKBBKBT - Statskommunalt bostadsbidrag/kommunalt/ bostadstillägg
AGSFOR - AGS försäkring

1982-1983
CDISP=DIN82
DIN82 - Disponibel inkomst

DIN82=SINSJO – (SKSLUT-AVEGEN) +LIVRSKF + BOSTK + KBT +AGSFOR+DISPB

SINSJO - Sammanräknad inkomst inklusive sjöinkomst
AVEGEN - Underskott i förvärvskälla
SKSLUT - Slutlig skatt
LIVSKF - Livränta, skattefri del
BOSTK - Bostadsbidrag
KBT - Kommunalt bostadstillägg
AGSFOR - AGS försäkring
DISPB - Olika typer av skattefria ersättningar

1984-1985
CDISP=DIN84
DIN84 - Disponibel inkomst

1986-1990
CDISP=DIN86
DIN86 - Disponibel inkomst

1991-1992
CDISP=DIN91
DIN91 - Disponibel inkomst

1993-
CDISP - Disponibel inkomst

Disponibel inkomst hushåll/familj

1968-1977
RTB samhörighet
Hushåll/familj för åren 1968-1977 härleds från RTB samhörighet person. För gifta personer är samhörighetsperson make/maka. För barn är samhörighetsperson antingen någon av föräldrarna eller annan person hos vilken barnet är folkbokfört.
Disponibel inkomst för hushållet/familj är baserad på RTB samhörighet person.
1978-1997
Taxeringshushåll

Med detta hushållsbegrepp räknas ungdomar över 18 år som egna hushåll, oavsett om de bor kvar hemma eller inte. Dessutom kan inte ogifta samboende som inte registrerats som samtaxerade identifieras.
Disponibel inkomst för hushållet är baserad på IoT taxeringhushåll.

1998-

RTB-familj

RTB-familj baseras på folkbokföringen. En RTB-familj utgörs av maximalt två generationer där personerna har relationer med varandra och är folkbokförda på samma fastighet. Med relation menas giftermål, registrerat partnerskap, biologisk förälder, adoptivförälder och vårdnadshavare. Om fler än två generationer är folkbokförda på samma fastighet bildas den första familjen med utgångspunkt från den yngsta generationen. Det stor svaghet med detta begrepp är att en sambofamilj utan gemensamma barn inte kan kopplas samman utan redovisas som ensamstående.
Disponibel inkomst för RTB-familj är baserad på RTB.

B.1 Andel barn med högre inkomst/rang än föräldrarna runt 40 års ålder – Alternativa barn-föräldrakopplingar och olika inkomstdefinitioner

I denna del av appendixet har vi samlat ett antal illustrationer av ett stort antal alternativa specifikationer av de barn-föräldrarelationer som redovisas i avsnitt Här redovisas motsvarande relationer som de som illustreras i figurerna 8-11 i texten men för ett större antal möjliga kombinationer av barn-föräldrakopplingar och för ett antal olika inkomstdefinitioner. Dessutom finns här en illustration av skillnader mellan födelseregion inom Sverige.

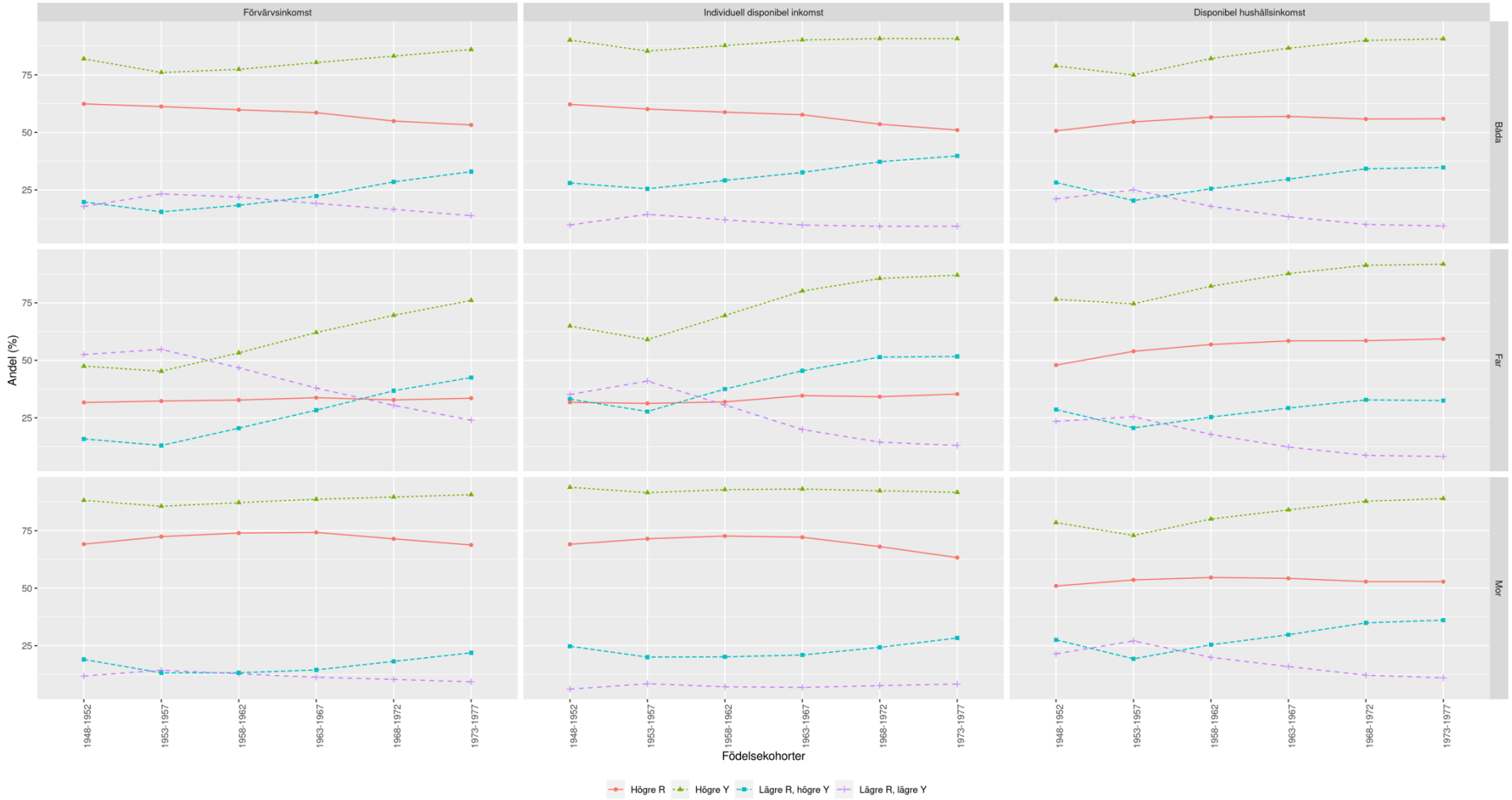

Figur B1: Motsvarande figur 8, barngenerationernas genomsnittliga utfall, med fler alternativa barn-föräldrakopplingar och inkomstdefinitioner.

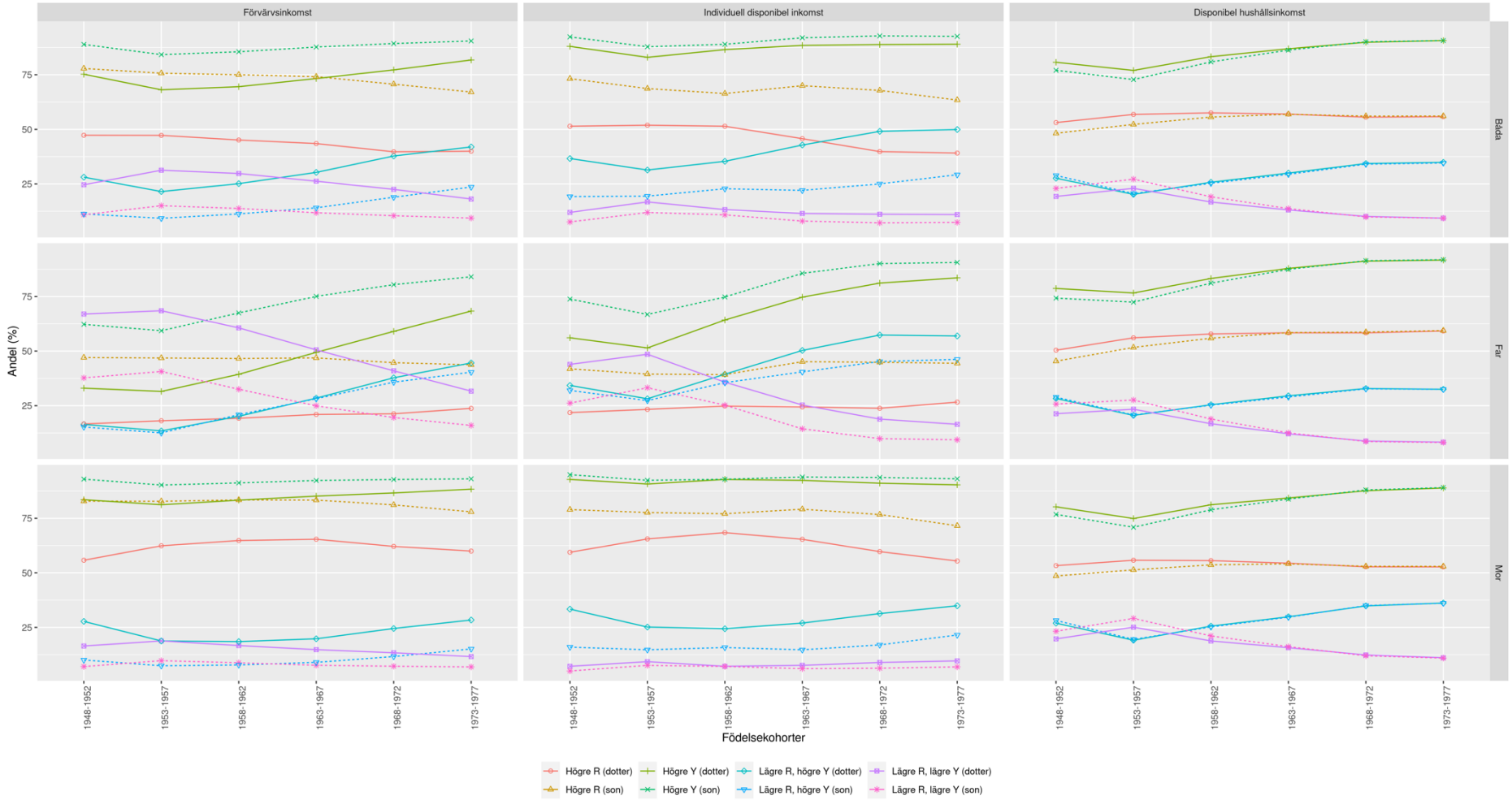

Figur B2: Motsvarande figur 9, söner och döttrar separat, med fler alternativa barn-föräldrakopplingar och inkomstdefinitioner.

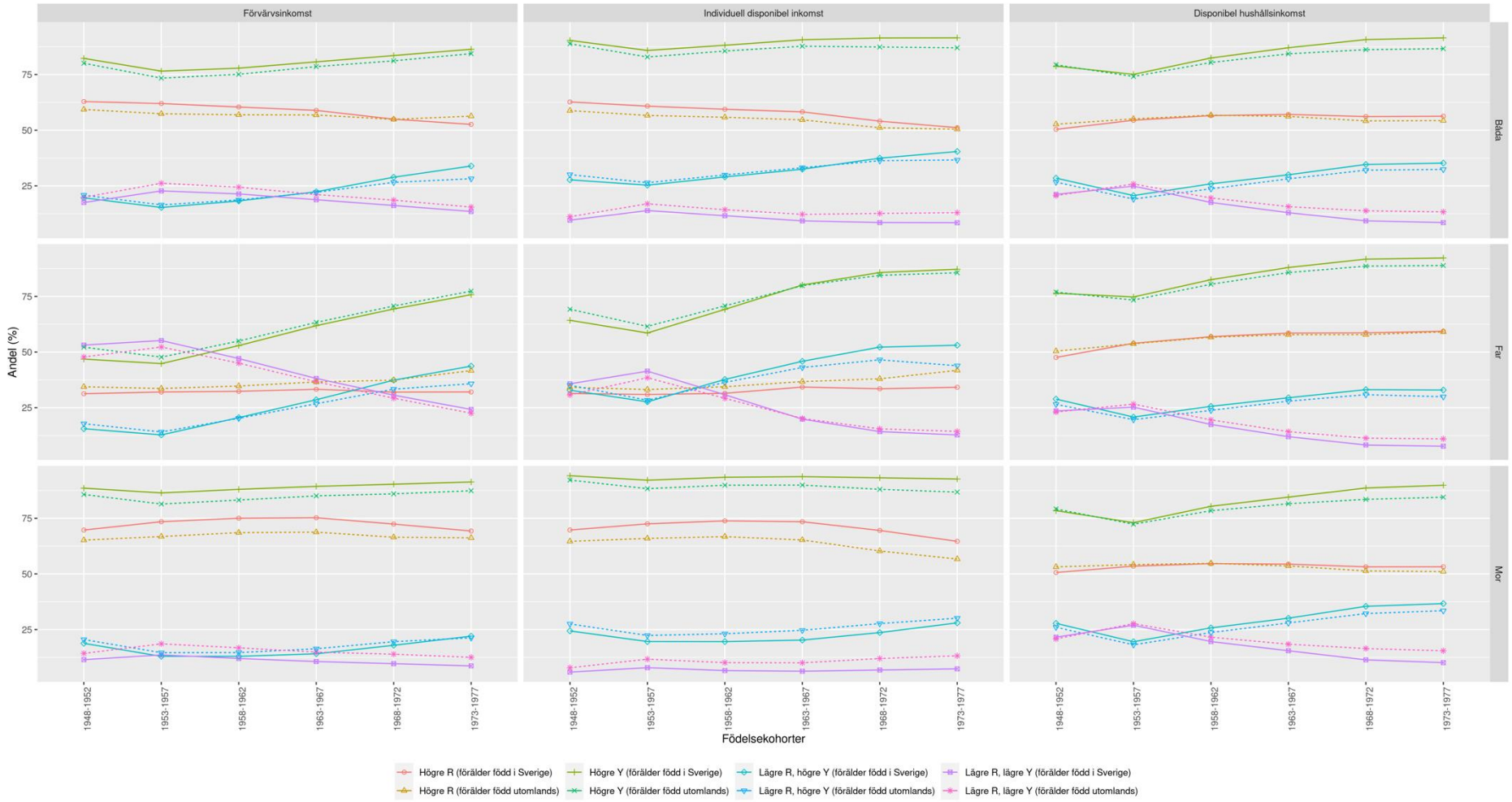

Figur B3: Motsvarande figur 10, föräldrar födda i Sverige alternativt utomlands separat, med fler alternativa barn-föräldrakopplingar och inkomstdefinitioner.

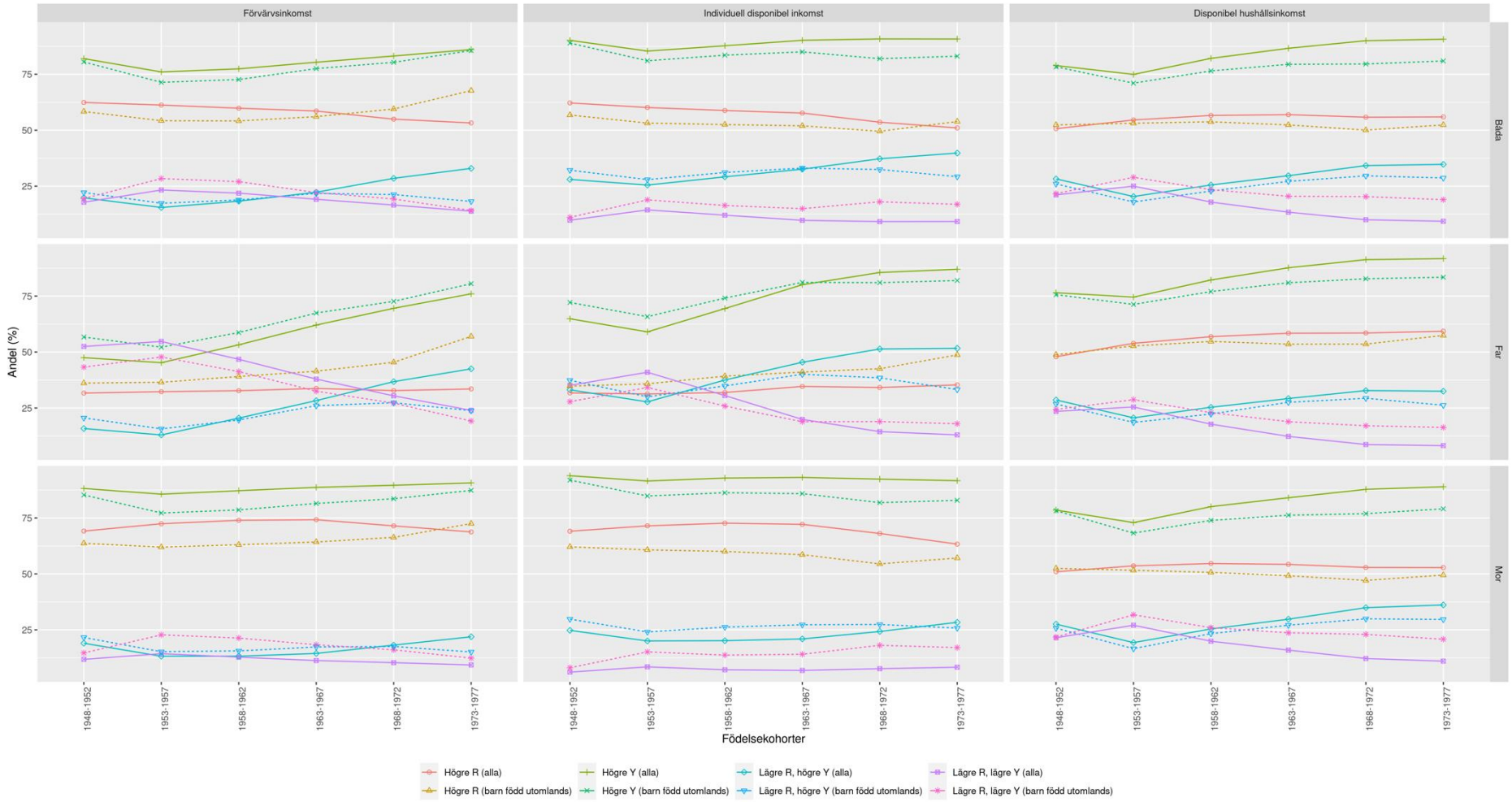

Figur B4: Motsvarande figur 11, barn födda i Sverige alternativt utomlands separat, med fler alternativa barn-föräldrakopplingar och inkomstdefinitioner.

C.1 Kontrafaktiska analyser

Låt en fördelningsfunktion för inkomst ett givet år kännetecknas av parametrar θ_t. Vi utgår i de kontrafaktiska beräkningarna ifrån att vi kan partitionera θ_t så att, om medeltalet är μ_t så är de övriga parametrarna $\phi_t = \theta_t \backslash \mu_t$. Vi betecknar fördelningen och den inversa fördelningsfunktionen som

$$r = F_{t,s}(y; \mu_t, \phi_s); y = F_{t,s}^{-1}(r; \mu_t, \phi_s),$$

Om $t = s$ är dessa de normala fördelnings- och inversa fördelningsfunktionerna. Men genom att välja olika genomsnitt μ respektive olika övriga parametrar ϕ kan vi generera kontrafaktiska fördelningar för vilka vi beräknar rörlighetsmått. Mer specifikt så kommer vi att dels konstanthålla den ekonomiska tillväxten, och dels konstanthålla de relativa inkomstskillnaderna, för att studera på vilket sätt ekonomisk tillväxt, å ena sidan, och förändrade relativa inkomstskillnader, å andra sidan, drivit den observerade förändringen i inkomströrlighet.

Valet av en specifik parametrisk fördelningsfunktion för inkomst, som sedan skattas för de olika åren eller kohorterna och för de olika inkomstslagen, är förknippat med starka antaganden. Vi kan i stället uppnå partitionen ovan icke-parametriskt, dvs. vi genererar de kontrafaktiska fördelningarna genom transformationer av data snarare än att använda oss en någon specifik parametrisk modell för inkomstfördelningen. Vi använder oss av två enkla transformationer av inkomst. Vi väljer ett specifikt basår s, i vårt fall 2017. För alla andra år så genererar vi två kontrafaktiska uppsättningar av inkomster,

$$y_{s,t} = y_{t,t} \times \mu_s/\mu_t; \quad \mathrm{E}[y_{s,t}] = \mu_s$$

och

$$y_{t,s} = F_{s,s}^{-1}(r_{t,t}) \times \mu_t/\mu_s; \quad I[y_{t,s}] = I_s.$$

I det första fallet avlägsnar vi effekten av ekonomisk tillväxt ifrån skattningarna genom att multiplicera inkomsterna varje år (t) med kvoten mellan basårets (s) och det aktuella årets medeltal (μ_s/μ_t). Den kontrafaktiska analysen skapar alltså den kontrafaktuella situationen att inkomster i Sverige varit på lika hög nivå under hela perioden 1968-2018. I det andra fallet tvingar vi de relativa inkomstskillnaderna (för ett mått I, som t.ex. Gini-koefficienten) anta samma värde som den har i basåret s genom att använda den skattade inversa fördelningsfunktionen $F_{s,s}^{-1}(\cdot)$, som vi använder tillsammans med personernas rang i de observerade fördelningarna. dvs. $r_{t,t}$, till att skatta deras inkomstnivå år t om inkomstfördelningen var den samma som år s. För att hålla genomsnittet för denna kontrafaktiska in-

komst vid den som rådde år t multiplicerar vi med kvoten μ_t/μ_s. Den resulterande serien av kontrafaktiska inkomster följer har således samma genomsnitt som de förverkligade inkomsterna, men kännetecknas av konstanta relativa inkomstskillnader.

Det är skäl att notera att vi i samtliga fall manipulerar inkomstnivåer (y) och utgår ifrån att både föräldrars och barns position in fördelningen, dvs. rangen r av inkomster, är den faktiska.